

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA

BROJ 9.

LISTOPAD 1929.

GOD. XXV.

Dr. I. KRAJAČ:

JASTREBARSKO

TURIZAM VELEBITSKOG PODRUČJA

(Nastavak)

III. Turističko otvaranje Velebita.

Svi dijelovi Velebita ne trebaju danas istu njegu u pogledu planinarskog razvoja. Razvoj planinarstva ovisi — osim objektivnih preduvjeta u formaciji samog Velebita — u glavnom o prometnoj pristupačnosti samog Velebita. Tu dolazi u obzir pomorska i kopnena veza. Pomorska veza je danas u glavnom jača, bolja i povoljnija. Osim toga s morske strane rano nestaje snijega, koji s kopnene strane dugo leži, pa je pristup bez velikih zapreka ranije moguć i lakši, jer je i klima povoljnija. S morske strane dolazi u obzir jošte jedan važan faktor, a to je relativno veliki promet stranaca, koji se svake sezone odvija morskim putem pod Velebitom ili u njegovoj neposrednoj blizini. Osim toga bitno dolazi u obzir i čitav niz turističko-prometnih žarišta uz obalu, odnosno na blizim otocima.

Ti uvjeti manjkaju u glavnom s kopnene strane. S te strane je glavno prometno sredstvo željeznica. Ona tek kod Gospića i iza njega dolazi u neposrednu blizinu Velebita, pa stoga u glavnom dolazi u obzir tek za Južni Velebit, koji leži postrance od glavnog morskog prometnog puta. Autobusni promet za Velebit nije jošte organiziran. Iduće sezone kani se tek započeti s autobusnom prugom: Senj — Jablanac, eventualno i dalje, te Jablanac — Stirovača, eventualno i Crni Padež.

Razvoj planinarstva suvisi sa prometnim mogućnostima i razvoj prometa je jednako pretpostavka planinarstvu, kako i svakom turizmu. Zato raspravljujući mogućnosti planinarstva valja tangirati i turizam uopće i organizaciju prometa.

1. Sjeverna pola Velebita. Prema današnjem prometu, koji u glavnom odgovara i ekonomsko-prirodnim mogućnostima, leži danas težište turističkog razvoja na cijelom Sjevernom Velebitu i dijelu Srednjeg Velebita, jer:

a) ta partija ima i s mora relativno dobru vezu, koja se sa malo troška i organizacije dade jošte poboljšati (n. pr. motorni izletni čamac Rab — Jablanac, trajekt od poluotoka Voz na Krku do kopna i cesta odatle do glavne primorske ceste Kraljevica — Crkvenica, autobusna linija Jablanac — Štirovača eventualno i dalje: Štirovača — Kosinj — Plitvice itd.);

b) u blizini te partije leže jaka turistička središta: Rab, Crkvenica, Novi, Baška, Lopar, pa Jablanac i eventualno Aleksandrovo, pa turističko i glavno-tranzitno središte Senj. Sva ova mjesta mogu turistički alimentirati bliže partije Velebita, pogotovo one, do pod koje vode ceste, n. pr. Senj — Vratnik, Sv. Juraj — Oltari (i nastavak: Oltari — Krasno — Štirovača), Jablanac — Štirovača odnosno Crni Padež (doskora očekujemo i Crni Padež — Trnovac, odnosno Oštarija).

Što se napose tiče najkraćeg pristupa iz Zagreba, kao glavnog prometnog središta, do gornje pole Velebita, valja opaziti, da je to putovanje danas već skraćeno na put od samo nekoliko sati. To jest od Zagreba do Ogulina brzovlakom 2 sata, a od Ogulina redovitim autobusom do Senja 3 sata, ukupno 5 sati, odnosno za 4 i pol sata putovanja je planinar iz Zagreba na Vratniku.

U Senju može se auto naručiti do Oltara, t. j. 20.5 km ili nešto preko 1 sat vožnje. Prema tome iz Zagreba do Oltara ima nešto preko 6 sati vožnje. To jest: tko n. pr. oko 7 sati u jutro polazi iz Zagreba ljeti — pretpostavivši taj sezonski vlak kao dosada — taj može poslije 1 sat po podne biti na Oltarima, odakle ima 3 i tri četvrti sata hoda do Krajačeve kuće na Zavižanskoj Kosi, u koju može stići u 5 sati po podne. Jošte istoga dana može ljeti zapad sunca uživati sa Velikog Zavižana 1677 m (oko 1—1 i četvrt sata hoda udaljen vrh od kuće sa najljepšim vidikom u bližoj okolini.) Predviđa se za iduću sezonu i stalna autobusna veza Senj — Sveti Juraj — Jablanac u priključku na autobus Ogulin — Senj. Uspon Sv. Juraj — Krajačeva kuća pješke traje oko 6 sati, odmjereno idući.

Uz te prilike samo malo organizatorne sposobnosti mora u cijelu sjevernu polu Velebita voditi stalnu struju planinara i turista, kad god su 2 do 3 dana slobodna i za to uporabiva. Zračna udaljenost Zagreb — Senj iznosi oko 122 km.

Za slučaj uvedenja predviđane autobusne linije u sezonu Senj — Jablanac dolazi u obzir i udaljenost Senj do raskrižja, gdje se nad Jablancem odvaja cesta na Veliki Alan, t. j. iz Senja daljnja 43 km. Odatle do sedla Velikog Alana kod bivšeg bunara ima cestom dalnjih 17.5 km ili iz Senja oko 60.5 km; ovdje se pred-

viđa također autobusni spoj Jablanac — Štirovača. Dakle iz Senja do Velikog Alana dalnjih najviše 2 i pol sata vožnje ili iz Zagreba do Velikog Alana ili natrag ukupno samo 7 i pol sati vožnje. Od Velikog Alana preko Štirovače do Crnog Padeža ima dalnjih oko 16.5 km ili najviše oko tri četvrti sata vožnje; dakle udaljenost Zagreb — podnožje Šatorine u Srednjem Velebitu svodi se uz neposredne priključe na oko 8 sati interesantne vožnje osobitom, djelomice alpinskim krajem, sa vrlo mnogo varijacija i lje-pota. Pretpostavivši dakle dobre priključke i vlakove, tko n. pr. u 7 sati u jutro kreće iz Zagreba, taj u 3 do 3 i četvrt poslije podne može biti na Crnom Padežu, odakle ima oko 2 i pol sata srednjeg hoda do vrha Šatorine, t. j. ljeti u 5 i pol sati po podne može istoga dana svakako biti na vrhu Šatorine 1624 m, odakle nakon odmora od 1 i četvrt sata može da se vratи na Crni Padež u 8 i pol sati na večer i tamo u stanovima ili pod šatorom uz stanove može da noći.

2. Južna pola Velebita. Drugi prema današnjem stanju prometniji dio Velebita jest onaj na domak ličke željeznice, dakle od Gospića do Gračaca. Tu je samo jedno veće trajno središte, koje planinarski odlučnije dolazi u obzir, a to je Gospic. Željeznička veza Zagreb do pred južni Velebit je — barem u sezoni — sada izvrsna. Iz Zagreba ide vlak: Beč — Split u 9.05, a poslije podne u 2.30 je već u Gospiću, dok je oko 3 sata po podne u Medku tako, da se jošte isto po podne bez poteškoća može planinar uspeti do planinarskog doma HPD, na Visočici ili na Dolce (Struge).

Uspon na Struge je, čini se, danas uopće najkraći mogući uspon na Velebit s ličke strane. Od postaje Medak mimo crkve pa kroz Brezik do podnožja Velebita (oko 600 m aps. vis.) ima 4 i pol km hoda, odatle pa do stana na Docima ima dalnjih 6 km puta, ukupno dakle oko 10 i pol km puta.

Valja jošte konstatirati općenito u pogledu zapadnog dijela Južnog Velebita, da je to najviši hrbat cijelog Velebita, osobito onaj južnije od Dolaca, a sav sa mnogo varijacija.

Prema moru nalazi se prirodna osebujnost objektivno prvog reda t. j. provalija Velike Paklenice u gornjem dijelu s istoimenim potokom u prekrasnoj, potpuno ošumljenoj uvali, koja je već našeg Zoranića u drugoj četvrti XVI. stoljeća očarala. Podno tog dijela Južnog Velebita je pravo čudovište spoja, kako su kopno i more jedno u drugo ušli: Hrvatski Planinski Kanal sa uskim prolazima prema zapadu, uska ždrijela Masleničko i Zrmanje, Novigradsko i potpuno kopneno Karinsko more. Ovaj je kraj tako osebujan i

interesantan, da objektivno zaslužuje daleko više pažnje u prometnom pogledu, nego što mu se je do danas posvećivala. Promet s morske strane bio je posljednjih godina zanemaren, a išlo se je sa stanovišta, kao da prirodni i neuklonivi pravac prometa odgovara današnjoj administrativnoj podjeli zemlje, što podnipošto ne stoji. To jest vezalo se je Novigradsko more i južni Velebit morskim putem sa Dalmacijom kao glavnom vezom, što je prometno posve krivo, jer glavna struja turista dolazi iz Hrvatskog Primorja i njegova otočja, a uopće sa sjevera, a ne sa juga. Posljedica je bila, da je ovo područje ostalo izvan velike struje turista, koja se sa sjevera kreće prema cijeloj hrvatskoj obali. Valja jednom za vazda upamtiti, da velika struja turista na hrvatsku obalu pogotovo sjevernu i njen otočje, dolazi iz Srednje Evrope, odnosno za ovo područje preko Sušaka. Prema tome valja udesiti i pomorske veze. Dakle Južni Velebit i Zrmanja mogu svoju glavnu struju turista primati samo sa sjevera. To područje sa svojim otočjem spada prometno i ekonomski isključivo Hrvatskom Primorju, čiji su geografski, ekonomski i prometno sastavni dio. Na toj prirodnoj i objektivnoj činjenici ne može administrativna podjela zemlje ništa promijeniti, a kako dosadanje iskustvo sa ovim zanemarenim krajem svjedoči, može se, ako se ne vodi o tom računa, kraju znatno škoditi. Radi prirodnog i historijskog silaza i geopolitičke gravitacije dijela Srednje Evrope kao i vlastitog zaleđa na Jadransko more na liniji Rijeka — Sušak — Senj — spada prometno cijela hrvatska obala s otočjem do Šibenika i šibenskog otočja pod našu sjevernu jadransko-prometnu sferu, te su prometno i ekonomski prirodno neuklonivo vezani sa Hrvatskom i njenom obalom. Prema tomu mogu samo odatle primiti struju turista, ma da geografski barem od Dugog otoka svakako pripadaju sjevernom kopnu dalmatinske Hrvatske, kojom cijelom opet, po prilici do toka rijeke Krke, dominira Velebit, o čije je zaleđe i trgovački vezana. Ako se skupna prirodna prometna pripadnost sjevero-dalmatinske obale i ukupnog otočja do Dugog otoka sa Hrvatskim Primorjem pusti s vida, te se zapuste veze sa Sušakom prema svim tim mjestima, neminovna je posljedica, da se promet stranaca na tim mjestima svodi na ništa. To su sva ta mjesta posljednjih godina i iskusila već prema više ili manje zapuštenim prometnim vezama sa Sušakom. Niti iz Šibenika, niti iz Zadra, niti iz Splita se ne može na tom području alimentirati promet stranaca, jer ti gradovi leže izvan ruke s obzirom na prometne pravce tih luka. Jedino u sistemu prometnih pravaca sa Sušaka i ostalog Hrvatskog Primorja imaju ti položaji svoje prirodno mjesto. Da-

pače i Pag i Nin, potonji radi svojih kulturno-historijskih nalazišta i najzapadnije naše otočje mogu preko banske Hrvatske primati svoju redovitu struju turista, napose: Pag, Obrovac, Novigrad, Nin, eventualno i bližnji otoci, a u vezi sa posjetima i izletima u području Južnog Velebita.

Prema tome valja barem u sezoni stvoriti dobru vezu Sušak —Obrovac, te između svih žarišta turizma u Hrvatskom Primorju i Obrovca. Ako manjkaju takove dobre pomorske veze, valja barem u sezoni organizirati izletne parobrodarske linije, koje vežu važnija hrvatska morska kupališta na kopnu i otocima sa dolnjim Starigradom i omogućuju strancima izlet kroz Veliku Paklenicu barem do bivšeg šumarskog skloništa kod kuća Kneževića, odnosno Parića. Takove bi izlete valjalo potpuno organizirati tako, da se iz dolnjeg Starigrada stranac može u Veliku Paklenicu voziti, dokle je cesta jošte dobra, odnosno da može dalje jašiti do bivšeg šumarskog skloništa. Za takove izlete bilo bi najpovoljnije, kada bi se na parobrodu moglo i noćiti — radi manjka modernih hotela sa dovoljnim kapacitetom za veći promet stranaca — pa da se sa istim parobrodom može prosljediti u Novigradsko more, gdje bi se u Novigradu turisti mogli prekrcati na manji parobrod za put fjordom Zrmanje do Obrovca i natrag u Novigrad, da se opet ukrcaju u isti veći parobrod. Iz Obrovca može se tom prigodom organizirati vrlo interesantni auto-izlet na Mali Alan (1045 m) pod Tulove Grede. Takav bi izlet mogao trajati 2—4 dana, a turisti bi morali imati vremena da mogu, iskrcavši se u dolnjem Starigradu (ili Selinama) obaviti osim pregledanja dolnjeg dijela Velike Paklenice također i eventualne uspone, barem oni, koji ne će prosljediti do Obrovca, pa da ih parobrod na povratku opet preuze. Ovakovi bi izleti doveli na glas prirodne ljepote i osebujnosti Južnog Velebita i njegova mora.

S takovim izletom može se spojiti radi pregledanja ostalih prirodnih osebujnosti: vožnja po moru neposredno uz visoku stijenu (472 m) Krka do rta Glavine kod Vrbnika pa do rta Sokola, pa dalje vožnja uz okomitu bijelu stijenu plemenitih oblika sa divnim refleksom u moru istočne obale otoka Sv. Grgura, pa uz visoku istočnu stijenu (400 m) otoka Raba. Nadalje može se s tim izletom spojiti autobusni izlet iz Jablanca do Crnog Padeža, posjet drage Zavrtnice kod Jablanca, zatona Lukovog Šugarja itd.

S kopnene strane je komunikacija željeznicom dobra za kosu Velebita, koja odgovara liniji od Gospića do Gračaca, jer željeznička pruga dolazi tako reći pod sam Velebit.

SPOMENICI PROŠLOSTI HRVATSKOGA ZAGORJA

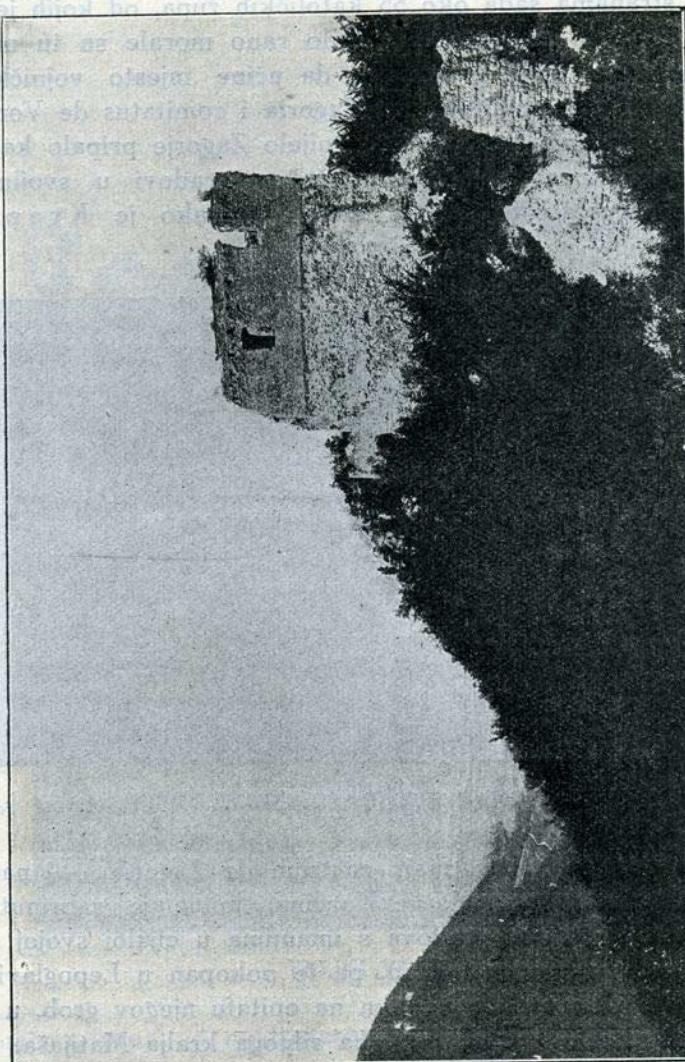
Ima bez sumnje malo krajeva u našoj cijeloj domovini, koji bi se tolikim obiljem prirodnih krasota svoje vrste odlikovali kao Hrvatsko Zagorje. Ta tu je nastala »Lijepa naša domovina«, koju je ispjевao Antun Mihanović, nekadašnji austrijski konzul u Carigradu, kad se uživio u krasote klanca Zelenjaka kod Klanjca, gdje je i on živio i umr'io. A takovih nam krasota podaje naše divno Zagorje bez broja, da, možda i daleko ljepših u svojim brojnim dolinama, prekrasnim grupama svojih brežuljaka i gora. Ali nije samo to! Ta opet nema kraja, gdje bi se toliko historijskih uspomena sastalo na tako malenom prostoru kao ovdje; toliko je rođova ovdje živjelo, radilo i isčeznulo, a njihov rad ostaje kulturni spomenik cijelog Hrvatstva. Nije čudo, da je tu živio naš prvi historik Juraj Ratkay, pa Nikola Ištvanfy, pa da skoknem daleko: Ivan Kukuljević. Nije čudo, da je odavle potekao Ljudevit Gaj, preporoditelj hrvatske misli... To je prastaro kulturno tlo, otkuda je snagu crpao nekada Varaždin s jedne strane, a Zagreb s druge.

Zapravo nije lako omeđiti Zagorje. Kotari Klanjec, Pregrada — to je staro Gornje Zagorje; kotar Zlatar i Krapina Zagorje je Dolnje, tamo do bila Ivančice. Ali moramo se osvrnuti i na onaj dio iza Zagrebačke gore oko Stubice, pa pogledati i na krajeve oko Maceljske gore pa tamo u ravnicu varaždinsku, nekadašnji »Processus Campestris«.

Nema tu velikih gradova, a nije ih ni moglo biti: tu se živi po prastarom načinu, gdje je svaki svoj dom na svom gruntu sagradio. Tako je cijelo Zagorje zapravo jedna velika seoska zajednica. I tako je bivalo od nepametara.

Od najstarijih vremena živi tu čovjek, kako nam dokazuju ostaci paleolitskih ljudi, nađeni u Hušnjakovoј pećini kod Krapine. Pa tako se nekako živjelo u kasnije kameno dobu: nema gotovo mjesta, gdje se ne bi po koji komad sjekire ili drugog kamenog oruđa našao. Tek je čudno, da se kremeni noževi i iverje rijetko nalazi. A kad je došlo brončano doba, prolazili su tim stranama brojni ljevači, koji su ostavili za uvijek svoje blago zakopano tamo kod Miljane, pa kod Podrata i Topličice: danas su ti veliki nahodaji, koji pokazuju rad tih putujućih ljevača, u zagrebačkom arheološkom muzeju. Jasno je, da su te svoje depote ostavljali, da se opet jednom vrate i rad nastave, ali sudba im toga nije dopustila!

Dakako, da je i Rimljani n svoju kulturu donio u ove strane. Nemamo mnogo ostataka. Kod Klanjca na štajerskoj je strani ostatak rimskog logora, kod Malog Tabora, Vinogore, Krapine, Lobera nađeni su rimski spomenici, a onaj

RUŠEVINE CESARGRADA KOD KLANJCA

Foto: prof. Gjuro Szabo

jedan stoji u Hraščini i danas. A preko Bednje našlo se rimskih ostataka u Vinici, Klenovniku i Križovljanu, pa bogati nalaz u Petrijancu, koji se nalazi u nekadašnjem car-skom muzeju u Beču. No najljepši je svakako spomenik onaj divni

kameni okvir, koji danas opet resi vrelo u Varaždinskim Toplicama, gdje je i drugih votivnih spomenika sačuvano.

Što se dalje zbivalo, ne znamo; tek je jasno, da je već rano bilo kršćanstvo ovamo prodrlo, pa je i crkvena organizacija stara. Tko pozna istinski nabožnu čud Zagorca, ne će se tomu čuditi. U tim je stranama sada oko 55 katoličkih župa, od kojih je dobra polovica još »ab immemoriali«. Vrlo rano morale su tu nastati i plemenske župe, kojih je nestalo, da učine mjesto vojnički uređenim županjama: comitatus de Zagoria i comitatus de Vorosdino, dok nije za vrijeme Sigismundovo cijelo Zagorje pripalo kao neko leno Celjskim knezovima. Sredovječni su gradovi u svojim ruševinama svjedoci života iz tih dana. Svakako je Krapinski

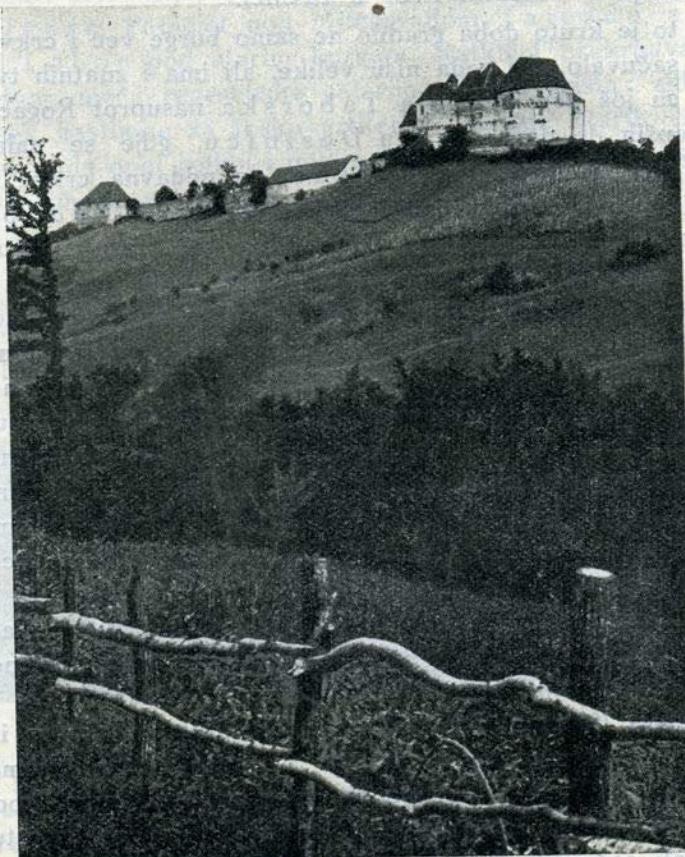

RIMSKI ZDENAC U VARAŽDINSKIM TOPLICAMA.

Foto: Štandl

grad — vjerojatno baš onaj »castrum de Zagoria« — najstariji. Tu je živio sin slavnog Matije Korvina, kome je zabrinuti otac podijelio preko stotinu gradova s imanjima u cijeloj svojoj državi. Ali Ivan je Korvin umrlo mlad, pa je pokopan u Lepoglavi, gdje još pokazuje lik oružanog vojnika na epitafu njegov grob, u kojem se našlo tek nešto kostiju tog sina silnoga kralja Matijaša. A isto je tako propao i nekadašnji njegov grad! Eno tamo uz Sutlu kod Klanca ogromnog Erdedijanskog Cesargrada, eno malo dalje stoji naš najljepši, još dosta dobro uzdržani Veliki Tabor, sijelo roda Ratkajskoga, koji je dao toliko vrijednih ljudi našem narodu. Tamo onaj klanac kod Pregrade brani stari Kostelgrad, koji svojom bastijonskom kulom i danas prijeti prolazniku,

kad je već i zadnjeg Keglevića, — ti su bili tu gospodari — nestalo! A na obronku Ivančice redaju se podori Lobora, Oštaca, Belca, Milengrada i ogromnoga Grebengrada; a s druge strane podižu se ruševine stare Bele, navodno grada templara, otkuda se pruža predivan pogled na dolinu Bednje sa novija dva dvora Bela zvana. A tik pruge — ova

VELIKI TABOR

Foto: Gj. Szabo

je jamačno jedna od najdražesnijih u svoj našoj domovini, tek treba imati i oči i srca — stoji Konjčina, stari grad Konjskih, kojih davno već nema. I tamo prijeko još se sačuvalo dosta od grada Viniče, gdje je nekad Ištvánffy boravio. I drevni je Trakošćan u novoj formi zadržao spomen na svoje davne gospodare: tu je još danas jedan njihov potomak Drašković vlasnik. Pa kolika se imena vežu uz te spomenike! Gisingovci, Keglevići, Er-

dedi, Gotali, pa Patačići, Gjulaji, Draškovići i tako dalje! Pa dosta je, da se popneš mimo Cesargrada na prekrasni Veliki Tabor nasuprot štajerskom Kunšpergu, pa da osjetiš u onim kulama i prostorijama, u kojima su davno Ratkajevi boravili, duh prošlih dana. Ili podi tamo na Stari Lobor: pred tobom je sav čar Zagorja, crkva sv. Marije Gorske na briješu, Loborska župna crkva u dolu, a uokolo titra život kao i onda u doba, kad su Kegleviči sišli sa starog burga u raskošni dvor u ravnici.

Ali to je kruto doba gradilo ne samo burge već i crkve. Dosta se tih i sačuvalo. Od reda nisu velike, ali ima i znatnih tvorevinu. Gotske su još ove: Marija Taborska nasuprot Rogacu, jedna od najljepših do danas, ona u Desiniću, gdje se nalazi spomenik Petra Ratkaja, Petrovsko, do nedavna crkva u Krapini, gdje su se našli lijepi kasnogotski freski, Radobojška, Mihovljanska, pa stara Belečka sa krasnim detaljima u svetištu i ostacima kasnoromanske epohe. Dalje crkva u Hrašćini, pa u Zajezdi, gdje je rod Patačića nastavio građenje te drevne svoje župne crkve. Još je mnogo sačuvala iz davnih dana crkva u Vinici, pa u Maruševcu, Križovljjanu, Varaždinskim Toplicama, pa u Stubici, gdje u stijeni стоји epitaf Ivana Tahija, koji nije zasluzio onaku uspomenu, kako mu je povijest dodijelila. A ma da ima posvuda tu zanimljivih potankosti, sva je snaga i ljepota gotske gradjevne umjetnosti skoncentrisana u dvjema crkvama: u onoj u Remetincu kod Novog Marofa, pod brdom, koje nosi Grebengrad, i divot-crkva Lepoglavska, također djelo svemoćnih nekad knezova Celjskih. Remetinečka je crkva sva svodena, ozbiljno izvedena, kako dolikuje napose fratarskoj crkvi, kakova je i bila po odredbi roda Hermanovića, tih preteča Celjskih. Zato se i nalaze na zaključnim kamenovima uz grb Celjskih i grb Hermanovića Grebenskih, od kojih je posljednji pokopan bio tamo kod Daruvara. Možda je savjest potakla Celjske, da su na mjestu neke utvrde dali sagraditi veličajnu crkvu Lepoglavsku: i tu se na svodu svetišta i danas vidi zvjezdani grb toga nekad svesilnog roda. Kasnije su uz tu crkvu dogradili Draškovići, Balagovići, Ratkaji i Patačići svoje kapele; tu počivaju uz Ivana Korvina i njihovi članovi vječni san. A do crkve se podigao prvi naš pavlinski samostan, sijelo znanosti i umjetnosti naše, naše prvo sveučilište. A majstori fratri oslikali su si tu crkvu (a osim ove i druge po Zagorju) svim sjajem velikoga umijeća svoga vremena. Vječna je šteta, da je Josip II. baš taj naš najplemenitiji i najhrvatskiji red onako naprečac ukinuo!!! Pa uz te oveće crkve sa-

gradile se i brojne kapele, od kojih da spomenemo najvrednije: sv. Jakova na Očuri u predivnom kraju, Mariju Gorskiju nad Loborom, umiljatu kapelu sv. Magdalene u Kuzmincu, sv. Vuka u Vukovju kod Klenovnika i sasma osebujnu kapelu u Svibovcu Varazdinskom, koja ima svetište u formi trolista.

Ali domr'je je srednji vijek, pa su burgi postali suvišni. Stari se gospodari sele dolje, pa si pod Cesargradom podižu Erdedi Nove Dvore, Patačići pod Milengradom Zajezdu, a Kegleviči novi Lobor pod starim burgom. Ratkajci prekrpavaju svoj burg u dvor, meću renesanske galerije oko dvorišta, zidaju još pomalo tek bastijone za tešku artileriju. Nestaje starih plemena, dolaze nova, da opet izginu i novim učine mjesta. I ništa ne ostade do njihovih imena, privezanih na mjesta i zgrade, u kojima odavno

NOVI DVORI KOD KLANJCA

Foto: Gj. Szabo

drugi ljudi stanuju. Kroz cijeli 16., 17., 18., pa dobar dio 19. stoljeća prekrito je Zagorje što većim, što manjim posjedima, pa se do danas jedan dio dvorova i kurija sačuvao. Tu su živjeli Zabocki, Gubaševački, Tompići, Orehovački, Čikulini, Peteovci, Gotali, Najšići, Sermaži, Kegleviči, Patačići, Vragovići, Erdedi i bezbroj drugih, a danas tek neke od tih porodica još opstoje, a svih je drugih nestalo. Da, nekad je bilo tu do preko 150 posjeda sa kurijama i dvorovima! A ti su dvorovi i te kako spomena vrijedni. Građeni u 17. i 18. stoljeću pokazuju i danas stepen visoke kulture svojih prijašnjih vlasnika. Samo da spomenem neke grupe. Veliki su dvorovi n. pr. Novi Dvori kod Klanjca, koje je sagradio Tomo Erdedi g. 1603., Lobor, dvor Keglevića iz 17. i 18.

stoljeća, Patačićeva *Za je z d a*, Bedekovićeva *B e d e k o v č i n a G o r n j a*, s agr. 1740.—1750., pa nedaleko Pregrade ogromni dvor *Be ž a n e c*, nekad vlasništvo Keglevića, kasnije bar. Collenbacha i konačno baruna Ottenfelsa; Sermažev krasni grad u Sv. Križu-Začretju, koji je prešao kasnije u ruke Janka baruna Vranicanija. Otmjen je dvor *P o z n a n o v e c* kod Sutinskog, nekada Sermaževski, a jedan je od najvećih bio svakako *K l e n o v n i k*, gdje su Draškovići i svoju četu ukonačili. Danas je pregrađen u znamenito lječilište. A među manjim dvorovima zanimljiv je dvor *H o r v a c k a*, sjeverno od Tuhlija, što ga je sagradio g. 1611. Palffi de Erded. Velika četvorina, dvorište okruženo galerijama, a iza ovih lijepo, udobne prostorije. A tamo preko Ivančice stoji Kukuljevićev *I v a n e c*, gdje su nekada boravili Ivanovci i ostavili mjestu ime, pa cio niz dvorova uz Vinicu sve tamo do *K r i ž o v l j a n a*, koji je sada izgubio posve svoje utvrde i postao lijep dvorac.

A ne smijemo zaboraviti ni novijeg *N o v o g M a r o f a*, pa lijepa oba *O r o s l a v j a*, te dvor *G o r n j u S t u b i c u* i *V r h o v č e v G o l u b o v e c* s parkom poput Maksimira, nedaleko Stubice Donje. To su sve od reda veoma jednostavne, otmjene i prostrane zgrade, koje zasluzuju kao dokumenti visoke kulture barem ne-kako sačuvanje. Onda bezbroj manjih i malenih kurija, od kojih da spomenem *G r e d i c e*, gdje još živi naš *G j a l s k i*, potomak roda *B a b i Č a*, pa *B e d e k o v č i n a D o l n j a*, sijelo Jurice Bedekovića, drevni *Š c r b i n e c*, gdje još živi rod Kiš-Šaulovečkih, *B e l e c* u rukama A. Rukavine, pa *B e l a*, sijelo *O ţ e g o v i ĉ a* u pre-krasnoj dolini Bednje. Pa onda od najmanjih kurijica: krasno *Š k a r i Ć e v o*, drvena kurijica, koja je dobila ime po porodici Škarica Ljubunčić, pa porušeni *P u h a k o v e c*, drveni dvorac, u kojem je proživio posljednje godine naš veliki Ivan Kukuljević.

No ne treba dalje nabrajati! Takovi su bili dvori našega plemstva, koje ne zaslzuje nikakova omalovažavanja! Istina je, znali su i oni uživati život, ali su znali i raditi i stvarati. Treba se sjetiti, kako je posljednja Patačićka poklonila svoju veliku rodbinsku knjižnicu našoj sada sveučilišnoj knjižnici, pa i te kakvu knjižnicu! A Adam Najšić, protonotar, koji je zadobio zlobom nadimak »primus potator regni«, glavni je suradnik kod podizanja remekdjela: nove belečke crkve! Pa da! Patačić je jedan osnovao »pintu«, a ipak je taj rod stvorio prvi zakladu za podupiranje kmetova, koja je još sve do prije rata postojala.

Kako su nekada gradili gotske crkve, tako sada podiže plemstvo i građanstvo velike barokne crkve, nastavljajući tako

djelo predaka. Sigismund Erdedi podiže fratarski samostan u Klanjcu, Keglević u Krapini. Ali da ne duljim, samo ču dvije crkve spomenuti. Prva je na Trškom Vrhu kod Krapine, djelo Krapinčana, sjajna velika građevina sa velikom cinkturom, veličajno opremljena i oslikana. A druga je crkva u Belcu, amanet plemstva našeg zagorskog prije njegova nestanka! Mnogo sam video u životu lijepih crkva, ali te skladnosti i otmjnenosti nema ni u jednoj seoskoj crkvi, pa ne samo u nas! Keglevići, Najšić, Bedekovići, Čikulin, Vojković, Terihaj itd. — to su imena, koja susrećemo u građevnoj povijesti te veličajne tvorevine. To je najveće, što je naše plemstvo stvorilo sasvim u duhu svoga vremena: sebi jednu rezidenciju, a Bogu — najvećem gospodinu — drugu! I sav sjaj, koji je obasjavao »gospodina« 18. stoljeća, morao se dakako skoncentrisati u tim božjim dvorima. A združeni dvor i hram to je bila stara »zagorska biskupija« Marija Bistrica i takova je ostala, dok nije nepozvani tuđinac, tuđ po krvi i osjećaju, došao u 19. stoljeću, da učini iz te naše najzanimljivije crkve sadašnju nakazu.

Da, naše je Zagorje postalo u biti prava slika 18. stoljeća! Onako, kao u većem mjerilu Njemačka i Italija: sijaset samostalnih jedinica sa svojim centrima, sa svojim dvorovima... Ali to je doba za uvijek prošlo! I došlo je novo, koje traži koncentraciju, traži industrijalizaciju, ne zna za tih ladanjski život, stvara velegrad, a bez toga velegrada ne može danas ni selo da živi. Da, danas je selo zavisnije od grada nego što je ikada bio grad od sela! I sasvim je prirodni zakon, da je moralno nestati plemstva, koje taj novi duh nije moglo više ni razumjeti, a niti se njemu prilagoditi. Nestalo je njega, a ostao je naš zagorski seljak! Mnogo se o njem krivo pisalo i mislilo. Nije njemu nikada bilo tako zlo, kao u onim našim stranama, gdje je zavladao Turčin. Da, on je primio tolike i tolike izbjeglice iz tih naših krajeva, što su došli pod Turčina! Bio je kmet, ali većina gospodara bili su uvijek ljudi, pa su mu dali da živi, dapače, za nerodnih godina morao se gospodar brinuti za kmeta. Danas? Danas je preuzeo opet seljak zemlje i mnoge dvore svojih bivših gospodara, ali sretniji nije postao. Krivo su govorili o slabim duševnim sposobnostima Zagorca; ne, on je bistar, i te kako bistar, ali njegova je nesreća, da je privezan uz svoju zemlju elementarnom ljubavi, pa ne može da se seli. A zemlja je postala pretjesna, pa ga ta stješnjenost ubija. A teško da će biti pomoći, kad se u starim plemičkim dvorima podignu fabrike. Oroslavje svjedoči!

Da završim. Nema u nas kraja, gdje bi rad bio u svaku dobu

tako intenzivan kao u Zagorju, pa nema stoga kraja, gdje bi se toliko spomenika sviju stoljeća sačuvalo do danas. A sve je to ponamješteno u divnim i pitomim krajevima, na izdancima Alpa, tamo oko gore Kosteljske, Maceljske i Ivančice, te eminentno Zagorske gore. Velik je dio hrvatske povijesti privezan uz naše Zagorje, a ja vjerujem, da moć rada prošlih generacija traje latentno i dalje, pa će baš iz Zagorja opet nova snaga uskrsnuti — kad to ustreba!

JOSIP PASARIĆ:

ZAGREB.

NA IVANČICI

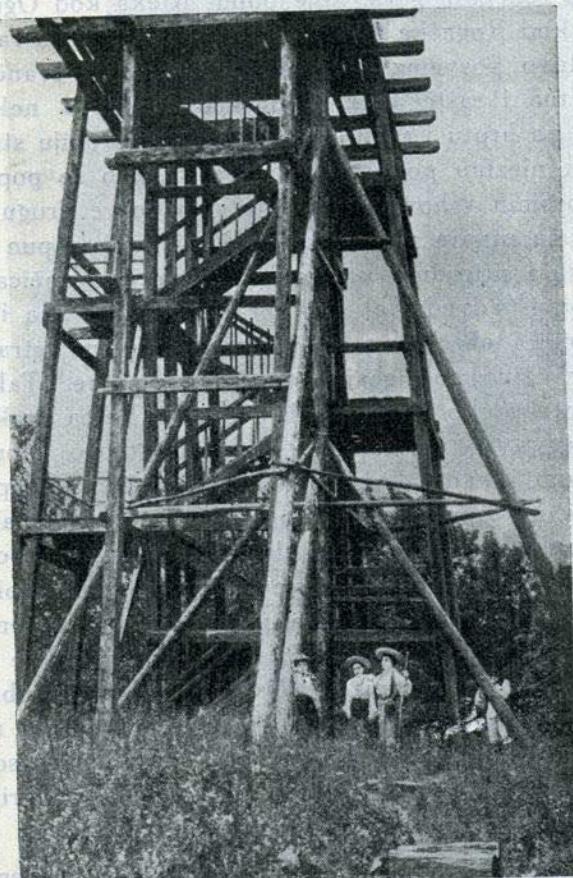
1. Prirodne ljepote i znamenitosti.

Ove je godine, hvala Bogu, ostvarena davna želja i osnova hrvatskih planinara, da zelena Ivančica poput Sljemena dobije na svom vrhu planinarsku kuću i kraj nje željezni vidikovac, koje će građevine bez sumnje dati jaku pobudu za razvoj planinarstva na toj milovidnoj planini. To Ivančica u punoj mjeri i zaslужuje, jer sa svojim visokim vrhovima, prisojnim obroncima, bujnim zelenim šumama, prekrasnom florom, ubavim dragama, obiljem bistrih izvora i svežim gorskim zrakom ona je od prirode kao stvorena za pitomo planinarstvo i lagodno ljetovanje.

Što je kršni Velebit na jugu Hrvatske, a na zapadu vrletni Risnjak među brojnim vrhuncima Gorskoga kotara, to je Ivančica među pitomim planinama Hrvatskoga Zagorja: najviši vrh (1.061 m) sjeverne Hrvatske i glavni gorski sklop toga prirodnim krasotama tako bogatoga kraja. Od nje kao od središta izlaze sporedne gorske grane: Toplička Gora, Čevo, Ravna Gora, Očura, Veternica, Strahinjšćica, koje ona znatno natkriljuje svojom visinom i cijelom licu Zagorja daje izrazit i značajan oblik. Bez Ivančice, nema sumnje, Zagorje bi bilo jednolično i monotono, lišeno planinskog čara i ljepote!

Vrlo je zanimljiv već njezin zemljopisni položaj, a nemanje geološki joj postanak i oblik. Bilo Ivančice pruža se u duljinu od 27 km ravno od zapada k istoku između Očure i Novog Marofa, a širina od Belca do Remetinca iznosi samo 9 km. Na sjevernoj i južnoj strani omeđena je jakim brazdama, kojima protječu potoci Bednja i Krapinica, a na istoku i zapadu hvata se susjednih gorskih ogrankaka: Topličke Gore s Kalnikom i Strahinjšćice s Veternicom, s kojima zajedno tvori oko 52 km dugo valovito i kitnjasto gorje.

Ivančica je po svom obliku, ustroju, smještaju i postanju ogrank Alpa i pripada alpinskomu visočju poglavito time, što se poput njih pruža u smjeru od zapada k istoku i što se njezine glavne doline (Bednje i Krapinice) također steru od zapada prema istoku uporedo s glavnim bilom njezinim. Postanak Ivančice i njezinih ogranaka pada po svoj prilici u doba (oko sredine tercijara), kada

DRVENA PIRAMIDA 1893.

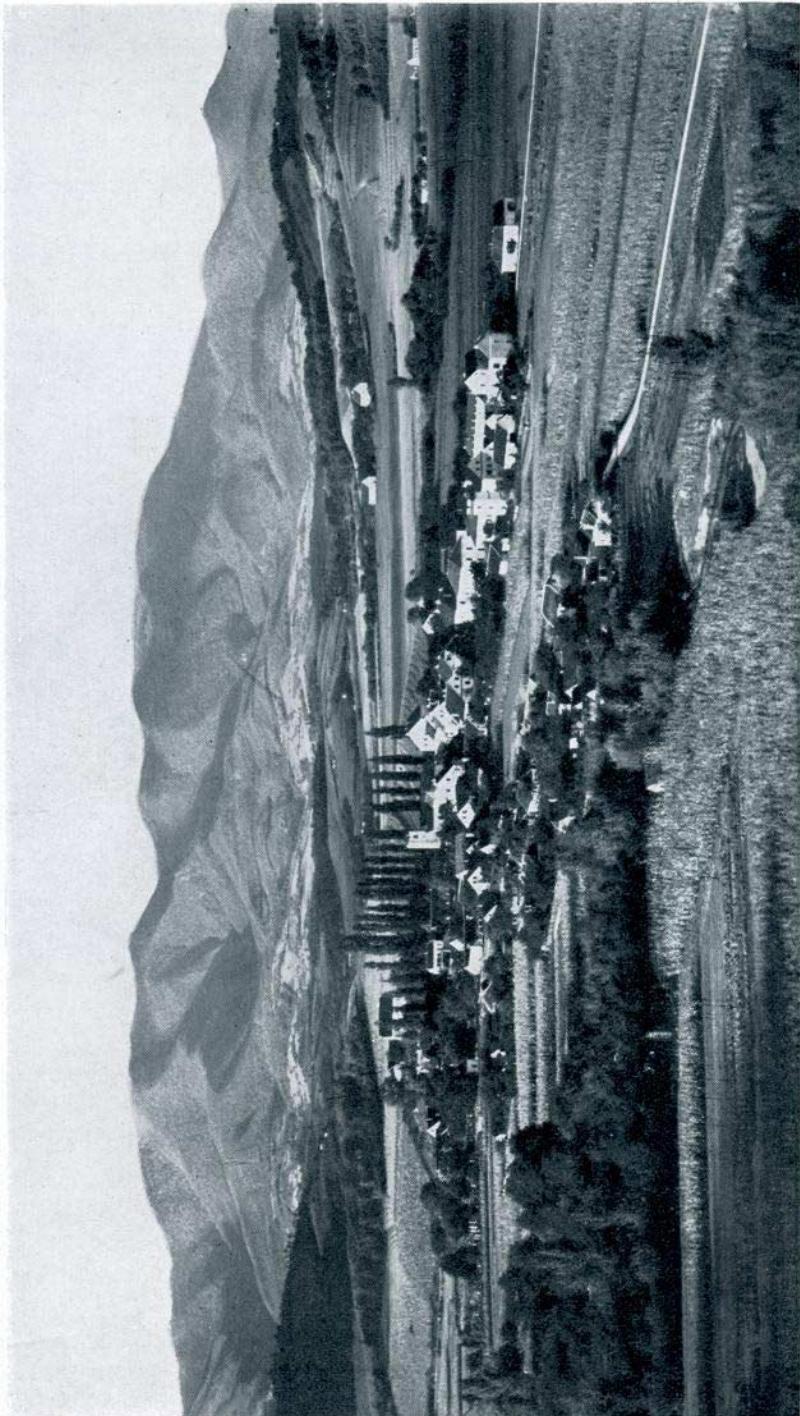
su se u povodu nabiranja zemaljske kore podizale Alpe iznad okolnoga tla. Po sudu geoloških stručnjaka (Dr. Drag. Gorjanović Kramberger: Geologija gore Samoborske i Žumberačke, »Rad« 120.) gora Ivančica—Kalnik tipičan su primjer alpinskog boranja u smjeru Z—I, a napose gora Kalnik ima se smatrati dependencijom (ogrankom) Ivančice.

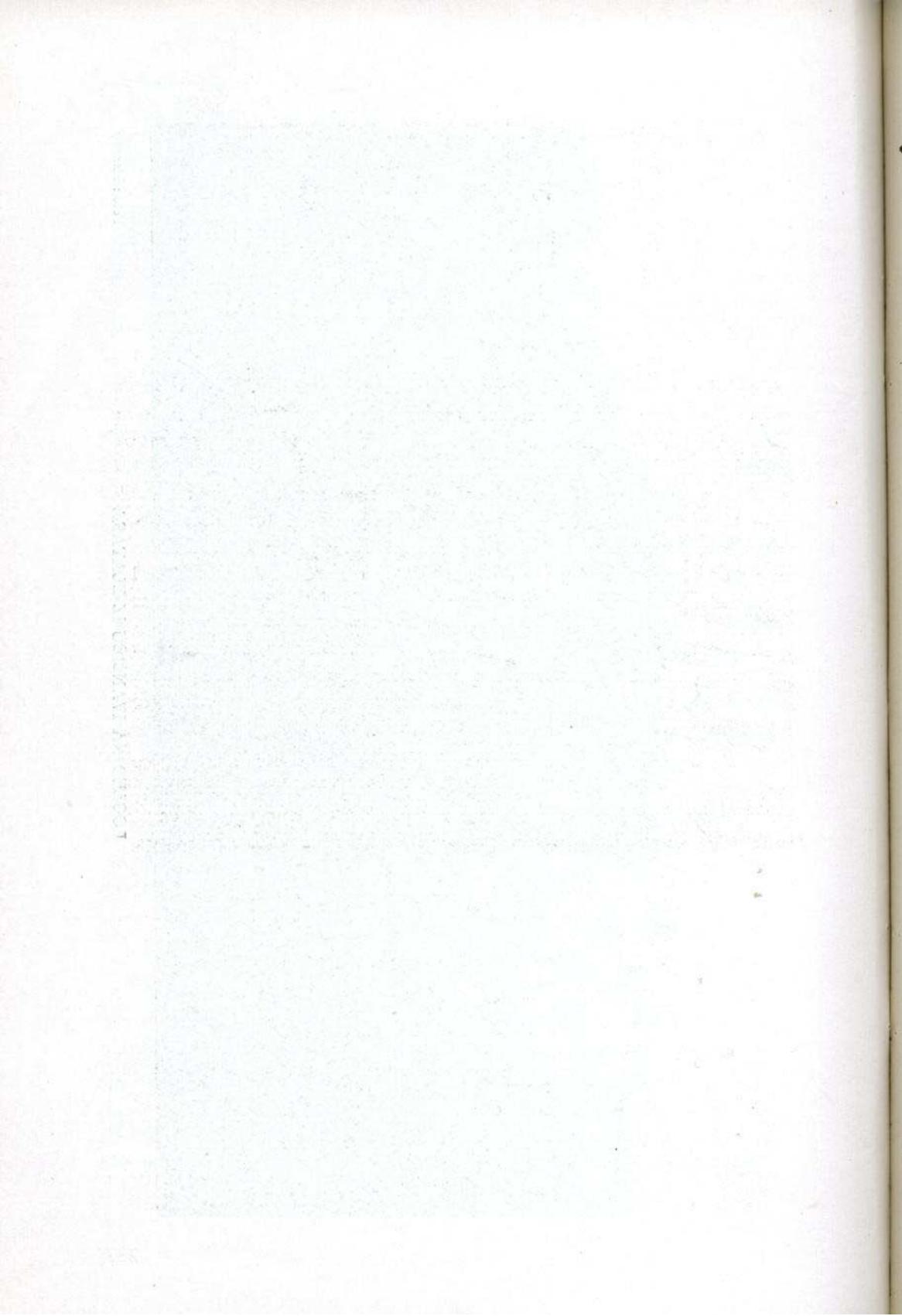
Bilo Ivančice sastoji u glavnom od mezozoičkih vapnenaca, prema sjeveru i jugu od tercijarnih slojeva, u kojima ima i kamena ugljevlja (Golubovec, Ivanec). Ali Ivančica krije u sebi i drugo rudno blago, kao željezo, tutijevac, olovni sjajnik i tutijev blistavac. A kad se ona s vremenom još bolje pretraži, izaći će po svoj prilici na vidjelo novi izvori njezina prirodnog bogatstva. No i površina Ivančice ima obilje prirodnih čara i ljepota. Zanimljivo je, da ona ide u red onih gora, koje poput Kleka kod Ogulina ili Donačke Gore kod Rogaške Slatine, ako ih gledamo s raznih strana, mijenjaju gotovo posvema svoj oblik. Iz daleka Ivančica izgleda kao impozantna i rastegnuta planinska trupina s nekoliko plosnatih vrhova na hrptu i s dubokim brazdama s obiju strana. A kad se prikućiš k njezinu podnožju ili još više ako se popneš na koji od njezinih brojnih vrhova, dobivaš o njoj posve drugu sliku. Pred tvojim se očima otvara pravi planinski raj, koji je pun markantnih gorskih oblika i prirodnih krasota. Premda je Ivančica poput našega Sljemena (Medvednice) sva obrasla šumom, ima ipak na njezinim vrhovima i obroncima s južne i sjeverne strane strminā, koje planinara živo podsjećaju na visoke planine. Tako najkraći uspon iz Ivanca preko hrpta Konja i onaj iz Belca preko Beliga ili uz Belec-grad ravno na vrh Ivančice idu gotovo neprekidno strmom uzbrdicom i kao takvi mogu se planinarima preporučiti kao zgodne vježbe za uspone na vrletne vrhunce u Alpama. Na našem Sljemenu donekle su im slični, ali kraći poznati usponi: prosjek do Sv. Jakoba, Kozji hrbat i Prasica. Napose posve alpinski značaj ima završetak grebena Legisičine prema istoku, kojemu su kosine na sve strane veoma strme, a na sjevernom je dijelu tako uzak, da se mora na njem jašiti. Ovamo se mogu ubrojiti impozantne klisure ispod gorskih livada Beliga, na južnoj strani, koje se okomito ruše u Belečku dolinu, pak osamljena visoka pećina, na kojoj strše ruševine Belca grada. A spomena su vrijedne i pećine s poetičkim imenima: Jelenova i Sokolova.

Ali osim vrtoglavih strmina ima na dugom grebenu Ivančice i njezinim obroncima cijeli niz vrhova i gorskih čistina, koje služe kao sjajna pogledala i planinska sunčališta te imaju izrazito visinsko obilježje. Između tih vrhova oštro se ističe na zapadu na daleko vidljiva i šiljata piramida Oštrca (736 m) sa prodom starinskoga grada na vrhu. Odavle se za vedra obzorja pruža veličajan i čaroban pogled po valovitom zelenom Zagorju i kitnjastom Prigorju zajedno sa Sljemenom, Kalnikom, Strahinjšćicom. Na našim planinama ima malo vršaka s tako opsežnim i sjajnim kopnenim vidikom.

Foto : Ritzoffy

POGLED NA IVANCIU IZ ZLATARA

A svrneš li okom na glavnu kosu Ivančice, iskrsne pred tobom jasna slika ove u planinarskom i geološkom pogledu vanredno zanimljive gore. Nije to jednolična i pravilno izgrađena planina, kako se ukazuje iz velike daljine, nego silna skupina rastrgnanih grebena, oštih vršaka, strmih klisura i prostranih bočina s bezbrojem brazda i dubodolina na obroncima; dakle gora puna izmjene i slikovitosti.

S Oštrcem se ljepotom i opsegom vidika natječu prostrane gorske livade Beliga, koje se prostiru na visini od oko 900 m na

PASARIĆEVA KUĆA NA IVANČICI

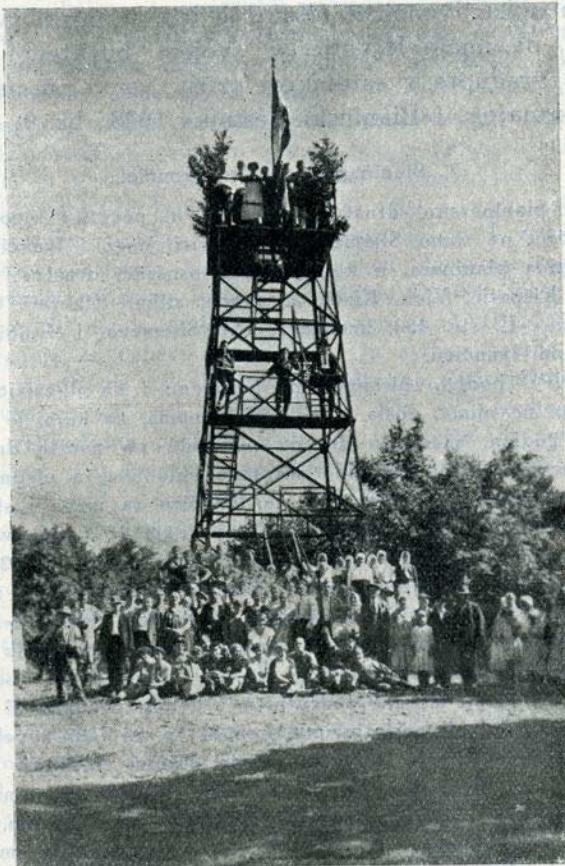
Foto: V. I. Stahuljak

južnoj strani ispod vrha Ivančice. Odavle također puca vanredno širok i neprispodobivo divan pogled ne samo na čitavo Zagorje, nego i na Sljeme, Samoborske i Žumberačke gore, pa i na alpinske gorostase u Sloveniji. Ljepotu toga čarobnog pogledala i slobodnog zračnog i sunčanog lječilišta u znatnoj mjeri povećava vrlo slikovita okolina. Na desnom mu boku strši u vis osamljeni vršak Oštrca-grada, a s lijeva visi poput zračne kule stari Belec-grad na nepristupnoj klisurini, dok se na podnožju livada stere perivoj silnih stijena, kojih oštiri grebeni stoje u kontrastu sa tamno-zeljenom šumom u pozadini. Na zapadnoj strani zanimljiv je vrlo strmi i gotovo nepristupačni vrh, na kojem se koće ruševine sta-

roga Lobora. Na sjevernoj i istočnoj strani ima Ivančica također sjajnih visinskih pogledala, od kojih su najglavnija ova: glavica Konja (839 m), dvije čistine pri najvišem vrhu, alpinske stijene t. zv. Rogova (oko 920 m) sa četiri etaže i neobično strmi greben Legisičine (870 m). Sa Konja otvara se krasan vidik na sjevernu stranu: Prigorec, Temni dol, Sv. Duh, Ivanec, Maruševec, dolinu Bednje i Ravnu Goru, a još je širi i dalji bio sa rečenih čistina, dok ga nije zastrlo drveće. Vanredno je rijedak pogled sa vrletnih kukova u pećinskoj partiji Rogova, koji svojim imenom podsjećaju na znameniti park Rožanskih Kukova u sjevernom Velebitu; dok se vidik sa sunovratnih grebena Legisičine, koja se s pravom smatra najljepšom točkom Ivančice radi njezina čisto alpinskog obilježja, takmi ljepotom i širinom svojom sa veličanstvenim pogledom sa piramide na najvišem vrhu Ivančice. Taj je vidik pred 30 godina tako zanio pjesnika i planinara pok. Božidara Kukuljevića, da mu je u svom opisu Ivančice (»Hrv. Plan.« II. g., str. 134., 1899.) složio ovaj hvalospjev: »Veleban je vidik, koji se sa piramide otvara na sve strane hrvatskoga i slovenskoga svijeta. Divno se tu prikazuju zanosnom planinaru i rodoljubu naše nebotične gore: Maceljska, Strahinjčica, Ravna Gora, Kostelska, Klanječka gora, Plješivica sa vrletnim Okićem, Zagrebačka, Moslavačka, Petrova, Zrinska, Kalnička i Varaždinsko-Toplička gora; krasno se nižu Donačka gora, Boč, Pohorje i Mariborske gore; za vedra jesenjeg ili zimnjeg dana izvrsno se vidi Klek i Triglav te Schlossberg iznad Gradca sa Schökelom. Krasan je pogled na čitavo valovito Zagorje s njegovim ubavim dvorovima i crkvicama, na pitemi Ivanec, drevni Trakoščan, Bednju, Lepoglavu, Kamenicu, Sv. Tri Kralja na Ravnoj Gori, Klenovnik, Voću, Sv. Barbaru, Maruševec, Vinicu, Varaždin sa cijelim varaždinskim poljem, romantičnu Belu, Ludbreg, Križevce, Koprivnicu i čak Bjelovar; oko ti se nadalje zadovoljno pase nad Optujem i optujskim prostranim poljem, Velikom Nedjeljom, Ormužem, Ljutomjerom, Središćem i Čakovcem sa plodnim našim Međumurjem, a vidi se i Kaniža sa ugarskim ravninama i brdima, te se može dobro razabrati i Blatno Jezero. Sve je to isprepleteno gajevima, humcima, dolinama i prodolicama te Božjim crkvama, a krasno vijuganje Save i Drave, Krapinice, Bednje i Plitvice čini čarobnu sliku još čarobnijom i zamamljivijom.«

Čarobnost i zamamljivost Ivančice povećava njezina bujna i zelena šuma, koja je na nekim mjestima prava prašuma sa višestoljetnim stablima silnih dimenzija. Poznati slovenski planinar dr. J. Ć. Oblak sa zanosom govori o šumskim čarima Ivančice: »Tu

na Ivančici uživaš šumu u svoj njezinoj intimnosti i tajno skrivenoj ljepoti, prislушкиći dubokoj pjesmi vječne šume». Radi te šume i njezina debelog hлада Ivančica je osobito prikladna za planinarenje u ljetno doba, kada planinara na visokim Alpama i kršnim goletima muči sunčana žega i neugasiva žđa. A kako je sada dobila udobno sklonište i lijep vidikovac na vrhu, može se pouzdano očekivati, da će ona odsad svojim prirodnim ljepotama i pla-

ŽELJEZNA PIRAMIDA NA IVANCI 1929.

Foto: Griesbach

ninskim dražima sve više privlačiti planinare i prijatelje prirode iz bliza i daleka. A možda nije daleko doba, kada će Ivančica postati ono, što je već danas Sljeme: omiljelo izletište i klimatsko odmaralište.

Ivančica je dosad samo djelomično istražena. Tako se tek nedavno doznalo, da na njoj ima i podzemnih spilja, od kojih je

poznata jedna veća sa dvije dvorane, koju narod zove »Cingulica«, i jedna manja t. zv. »Modra spilja«; a sva je prilika, da ona u svojoj utrobi krije više neslučenih čara i ljepota. No i ono, što je na Ivančici dosad poznato i istraženo, potpuno opravdava zanosne riječi Božidara Kukuljevića: »Sa svih je strana Ivančica divna, odasvud ona kliče: Uspnite se na me, divite mi se i proučavajte me, jer je sramota biti tudincem ma u kojem kraju slavne naše domovine Hrvatske.«

A sličnu misao poslije 30 godina izriče Slovenac dr. Oblak u svom lijepom opisu Ivančice: »Kako si lep, ti rajske svet Zagorski! Spoznal sem, da imajo Hrvatje v svojem bogatem Zagorju tudi neprecenljive vrednote v estetskem oziru. Samo premalo ga cenijo in premalo poznajo.« (»Planinski Vestnik« 1928., br. 9—12).

2. Planinarski rad na Ivančici.

»Hrvatsko planinarsko društvo« već je u početku svoga djelovanja posvećivalo pažnju ne samo Sljemenu i Plješivici, nego i Ivančici. Tako je g. 1876. veća skupina planinara, u kojoj su bili osnivači društva: J. Torbar, dr. V. Dvořák, M. Kišpatić, Vjek. Klaić, J. Janda, slikar Kikerec, Gjuro Crnadak i dr. (»Hrv. Plan.« II. str. 46.), krenula preko Sljemena i Stubice, da se iz Zlatara popne na Ivančicu.

Pošto je HPD podiglo piramide na Sljemenu i na Plješivici samoborskoj i označilo putove na njima, došla je na red Ivančica, na kojoj je HPD g. 1893., dakle prije 36 godina, sagradilo drvenu piramidu po nacrtu društvenog graditelja M. Lenucija, a kraj piramide skromno sklonište, a ujedno je dalo crvenom bojom markirati glavne putove na Ivančicu sa južne i sjeverne strane (od Zlatara i Ivanačice). Božidar Kukuljević, koji je g. 1899. osnovao podružnicu u Ivancu (58 članova) u svom opisu Ivančice (»Hrv. Plan.« II. 136.) veli, da je ta piramida (nakon 6 godina) »u posve dobrom stanju sve do najgornje skoline, koju je nečija zlobna ruka odstranila«, a »crveni kažiputi«, što ih je prije više godina na dovoljnih mjestih postavilo HPD, pokazuju stazu, kojom se valja uspinjati. No ta piramida bila je već nakon dviće godine u tako trošnem stanju, da ju je morala podružnica u Ivancu »popraviti barem u toliko, da ne prijeti pogibelj posjetiocima, koji bi se na istu popeli«. Zlobne su ruke poskidale željezne spone, koje su vezale drvenu građu. A sklonište kraj piramide bilo je tako razvaljeno, da se je moralo porušiti, a na njegovu je mjestu ista podružnica već tada snovala sagraditi novu kućicu, gdje bi se mogli planinari za nevremena skloniti. Ali ta se osnova nije mogla ostvariti radi nedovoljnih sredstava, jer se je u to vrijeme broj članova bio prilično smanjio. Međutim se drvena piramida i dalje na isti način razazala, te su za par godina na mjestu ostali samo stupovi i dolnje stepenice. Podružnica u Ivancu također je skoro zatim prestala djelovati. U g. 1906. HPD snovalo je graditi željeznu piramidu na Ivančici p-put onih na Sljemenu i Plješivici, pa se u tu svrhu obratilo na općinsko poglavarstvo u Ivancu za potporu. Ovo je obećalo pripomoći od K 2000, na što je HPD odredilo kao prvi prinos K 500 i ponovno zamolilo općinsko poglavarstvo u Ivancu, da još skupi daljih K 3000, jer da bi željezna piramida od 15 metara visine stajala oko 6000—8000 kruna. Odgovor iz Ivanca nije bio povoljan, te se HPD kraj tadašnjih slabih

financijalnih prilika nije moglo odvažiti na podizanje željezne piramide. U Ivancu je doduše g. 1912. obnovljena podružnica HPD poglavito zaslugom kot. predstojnika Edvina Aneta, koja je ponovno pokrenula misao, da se na Ivančici gradi piramida i sklonište; ali taj je rad za kratko vrijeme opet zapeo, kad je buknuo svjetski rat i podružnica prestala djelovati.

Tako je pitanje gradnje željezne piramide i skloništa na Ivančici ostalo neriješeno sve do poslije rata. Ozbiljno se počelo na tome raditi tek g. 1923., kadno je u Ivancu po drugi put obnovljena podružnica »Ivančica« poglavito zaslugom g. dra. A. Špilera, dra. Kriglovića, Blumscheina i drugova, a malo prije toga bile osnovane nove podružnice »Ravna Gora« u Varaždinu i »Oštrec« u Zlataru, kojima se pridružila susjedna podružnica »Željezna Gora« u Čakovcu. Ove su zajedničkim silama poduprle svoju posestrimu u Ivancu u ovom važnom planinarskom pohvatu. Prvobitno se mislilo podići željeznu piramidu sa skloništem, čime bi se omogućio otvoren vidik sa vrha. Agilna podružnica »Ivančica« svojski se latila posla, dala izraditi nacrt za željeznu piramidu i počela marljivo skupljati prinose za gradnju. Središnjica joj je odmah doznačila D 5000 i riješila ju dužnosti plaćanja jedne trećine članarine, podružnica »Oštrec« u Zlataru dala joj D 1600 i veću količinu željeznog materijala za gradnju, ministar trgovine i industrije dr. I. Krajač doznačio je D 5000, podružnica »Željezna Gora« u Čakovcu darovala znatnu svotu od D 4200, a podružnica »Ravna Gora« u Varaždinu D 1000. Tako se za gradnju željezne piramide do konca g. 1927. skupila svota od D 30.000, na što su započete predradnje za nabavu zemljišta. U tu svrhu obratile su se podružnice »Ivančica« i »Oštrec« na vlastelinu g. Martina Zabavnika, koji posjeduje južnu stranu Ivančice od vrha do Budinšćine. On se spremno odazvao njihovoj molbi i velikodušno poklonio potrebno zemljište u površini od 367 četvornih hvati na vrhu Ivančice pod uvjetom, da se gradi zidana kuća i željezna piramida. Ali kad je sredinom g. 1928. Oblasni odbor zagrebačke oblasti na inicijativu g. dra. I. Krajača doznačio potporu od D 40.000 HPD-u za gradnju kuće na Ivančici, stvorena je odluka, da se odmah pristupi gradnji planinarske kuće, a gradnja piramide da se odloži na kasnije vrijeme. Građevnu dozvolu isposlovala je kod sreskog poglavarstva u Zlataru bratska podružnica »Oštrec«. Nacrte za kuću sa dvije sobe, s kuhinjom, verandom i podrumom načinio je član i odbornik podružnice g. ing. Bohumil Bambas. Kuća po tom nacrtu ima biti zidana od kamena, koji se kopa na vrhu, a pokrita eternitom. Gradnju je preuzeo poznati graditelj planinarskih kuća na Velebitu Marko Vukelić uz ugovorenu cijenu od D 79.000. Počelo se graditi u svibnju g. 1929., pa je gradnja tako napredovala, da je kuća već koncem srpnja bila gotova. Sada se pokazalo, da je kuća na Ivančici bez piramide gotovo nemoguća, jer radi visokog i gustog drveća oko kuće nema slobodna vidika ni na koju stranu. Stoga je trebalo odmah u blizini kuće podići piramidu, koja bi zajedno s betonskim podnožjem imala biti visoka oko 10 metara, a prema nacrtu ing. g. B. Bambasa stajala bi oko D 30.000. Upravni odbor središnjice HPD-a uvažio je razloge o neodgodivoj potrebi podizanja piramide i u tu svrhu odredio prinos od D 20.000 i uz to ponudio podružnicama »Ivančici« i »Oštrecu« beskamatni zajam od D 10.000, čime se omogućilo, da se već u kolovozu pristupilo izgradnji željezne piramide. Ta piramida stoji upravo na vrhu na 4 široka, masivna, betonska stupa, i to na mjestu, gdje je g. 1893. bila podignuta drvena piramida. Visoka je zajedno sa stupovima preko 10 m, dakle gotovo kao piramida na Sljemenu. Složio ju je i podigao domaći bračarski obrtnik g. Zaplatić iz Ivanca.

3. Planinarska slava na Ivančici.

Svečano otvorenje i posveta nove planinarske kuće i piramide na Ivančici, koje se vršilo 1. rujna o. g., pretvorilo se u veliko i zanosno planinarsko slavlje. Njegov je osobit značaj u tome, što mu je prisustvovalo oko 3000 okolnih hrvatskih seljaka; a taj vanredni broj očito pokazuje, da planinarska misao u nas nalazi razumijevanja ne samo među gradskim svijetom, nego i u širokim vrstama seljačkoga naroda. Druga je radosna pojava živo sudjelovanje odličnih predstavnika slovenskih planinara, kojih su govorili bili lijepa manifestacija misli o solidarnom i sporazumnom radu između hrvatskih i slovenskih planinara. I članovi HPD-a dobro su se ponijeli, jer ih je došlo iz bliza i daleka oko 500, što znači rekord s obzirom na dosadašnje slične proslave. Taj se odziv ima u glavnom zahvaliti budnoj svjesti i životu maru domaćih i susjednih podružnica u Ivancu, Zlataru, Varaždinu i Čakovcu, kao i brojnom sudjelovanju matrice iz Zagreba i udaljene podružnice sa Sušaka, u koju bi se moglo ugledati neke druge susjedne i nedaleke društvene organizacije. Pojava Sokola iz Ivanca i Zlatara na proslavi učinila je ugodan dojam. Svečanosti je pogodovalo i samo božje sunce, koje je cijelog dana sipalo žarke trake nad Ivančicom. Proslava se započela po starom narodnom običaju velikim krijesom, koji se u predvečerje palio na vrhu Ivančice, a vidio se ne samo u Ivancu i Zlataru, nego i po cijelom Zagorju. Planinari iz Varaždina, Čakovca i Slovenije dočekani su u Ivancu bakljadom. Mnogo se njih uspelo iz Ivanca i Zlatara još istu večer na vrh Ivančice, gdje su neki noćili pod vedrim nebom. U nedjelju u rano jutro planinari su stizali sa sviju strana što željeznicom, što posebnim autobusima, a seljački narod sa podnožja stao u rojevima grnuti prema gori, kao da kreće na veliko proštenje. Čitava je gora oživjela i odjekivala veselim poklicima.

Treba priznati, da je cijela priredba proslave bila uzorna. Za udobnost gostiju podignuti su šatori, a za jelo i piće skrbljeno je u dovoljnoj mjeri. Sudjelovale su tri glazbe: vatrogasna iz Ivanca i tamburaške iz Zlatara i Ivanca. Gruvanje mužara orilo se na mahove cijelom Ivančicom. Glavna zasluga za tu uspjelu priredbu ide g. Blumscheina, bivšeg zasluznog predsjednika planinarske podružnice u Ivancu.

Proslava je započela oko 10 i pol sati prije podne svečanom misom, koju je pred novom planinarskom kućom pod vedrim nebom služio ivanečki župnik g. Jure Čvek uz skladno pjevanje crkvenih pjesama i u prisluhu nepreglednoga mnoštva naroda. Bio je to dirljiv i veličanstven prizor, koji će mnogima ostati u trajnoj uspomeni. Kad je svršena posveta nove planinarske kuće i piramide, držao je vrlo lijepu propovijed pater Leander iz Varaždina, glasovit planinar, koji je za vrijeme nauka u Švicarskoj izveo više smionih uspona na čuvene alpinske gorostase: Matterhorn, Montblanc, Jungfrau i dr. Njegov govor, u kojem je biranim riječima veličao planinarsku ideju i duhovito isticao njezinu usku vezu sa religijom, duboko se dojmio svih prisutnih. Poslije toga cijeli je narod otpjevao »Tebe Boga hvalimo«.

Sada je slijedio niz pozdravnih govora. Predsjednik HPD-a podružnice »Ivančica« dr. A. Špiler srdačno pozdravlja sve prisutne i zahvaljuje na tako velikom odzivu ne samo planinarima, nego i okolnom seljačkom svijetu. Ističe važnost planinarskih objekata u smislu širenja planinarske ideje i spominje zasluge, što su ih svojim radom na planinarskom polju stekli predsjednik HPD-a Josip Pasarić i bivši predsjednik dr. Ivan Krajač. U znak priznanja i zahvalnosti za predsjednikov rad, ova je nova kuća prozvana imenom Josipa

Pasarića. Srdačnu hvalu izriče društvenom dobrotvoru vlastelinu g. Zabavniku, koji je velikodušno poklonio potrebno zemljište za kuću i piramidu i obećao taj prostor i proširiti. Usrdno zahvaljuje ing. B. Bambasu, graditelju Vukeliću i bravaru Zaplatiću, koji su svi uložili mnogo truda kod solidne izgradnje ovih građevina. Potom redom pozdravlja delegate planinarskih društava: gg. dra. J. Poljaka, potpredsjednika HPD-a središnjice, Trstenjaka, delegata podružnice »Oštrelj« iz Zlatara, Krešimira Filića, predsjednika podružnice »Ravne Gore« iz Varaždina, dra. Cividinu, predsjednika podružnice »Željezna Gora« iz Čakovca, Hiršla, delegata podružnice »Bilo« iz Koprivnice, Šojata, delegata podružnice »Velebit« sa Sušaka, Šorša, potpredsjednika »Runolista« iz Zagreba, M. Hrovatina, delegata Osrednjeg odbora »Slov. plan. društva« iz Ljubljane i dra. Senjora, predsjednika podružnice SPD-a iz Maribora. Zatim je tajnik g. J. Vučak pročitao brzjavne i pismene pozdrave. g. ministra dra. A. Korošca, dr. M. Zoričića, velikog župana, Slovenskog planinarskog društva iz Ljubljane, Saveza planinarskih društava, Planinskog društva »Fruška Gora« iz Novog Sada, Slovenskih planinarskih podružnica iz Konjica, Črnomlja i Litije.

Nato je dr. J. Poljak izrekao ovaj govor: Sestre planinarke, braće planinari i dragi seljački narode! Znam, da vam je neobično, što s ovoga mjesta i na današnji dan, dan slave naše vrijedne podružnice »Ivanšćice« ne čujete riječ našeg predsjednika, nego umjesto njega imam čast ja, da vam u njegovo ime kažem nekoliko riječi. Ponajprije izručujem vam tople i iskrene planinarske pozdrave od našega predsjednika, koji zapriječen teškim obiteljskim prilikama, nije mogao da sudjeluje u današnjoj našoj slavi. Možete biti uvjereni, kako mu je teško, što ne može da osobno sudjeluje na proslavi otvorenja prve planinarske kuće i piramide na planinama našeg divnog Zagorja, na njegovoj ljubimici Ivanšćici. No i ako nije on s nama osobno, njegov duh bit će s nama, koji će nas voditi k onim ciljevima planinarstva, koji su njegovi životni ideal i koje on toliki niz godina provadja na korist hrvatskog planinarstva. On vas stoga moli, da me saslušate kao i njega, i da svi skupa složno poradimo na tome, da današnja rijetka planinarska slava u ovim divnim krajevima bude dostojna nas i naše planinarske ideje. Živio predsjednik! (Burni i dugotrajni »Živio«).

Kao što su razni historici kroz stoljeća bilježili povijest raznih naroda, da se tako sačuva potomstvu razvoj i povijest roda ljudskog, isto je tako i veliki historik PRIRODA zabilježila u kori zemaljskoj povijest i razvoj kruglje zemaljske. Pa kada želimo nešto saznati iz te povijesti, treba da prevrnemo nekoliko listova te povjesnice i da u njima pročitamo, što je Priroda zabilježila o dotičnom kraju. Ako tako zavirimo u povjesnicu Ivanšćice, vidimo, da je prošlost njena bila vrlo burna i da je vrlo često mijenjala svoje lice. Jednom je bila prekrita dubokim morem, drugi put stršila je iz mora poput otoka, pa se je to opetovalo nekoliko puta, dok konačno sva ta mora nisu nestala, a iz zaostale morske taložine uz djelovanje geoloških sila kroz tisućljeća postalo je naše divno Zagorje i u njemu strm i lijep brijež Ivanšćica. Pa kao što je prošlost Ivanšćice bila burna i dugotrajna, tako je, gospodo, i povijest ove kuće i piramide, oko koje smo se danas u tako odličnom broju sastali, bila teška i dugotrajna. Ja ču vam u kratkim crtama predočiti razvoj i postanak kuće i piramide od njenog početka do dana današnjega. (Ovdje slijedi prikaz planinarskog rada na Ivanšćici).

Marnim dakle radom i čeličnom voljom naše vrijedne podružnice »Ivanšćice«, uz

požrtvovnu pripomoć njenih posestrima podružnica »Oštrelj«, »Željezne Gore« i »Ravne Gore« dobili smo mi planinari jedan kamen temeljac više u našoj ogromnoj planinarskoj zgradbi, koji u svakom pogledu služi našoj marnoj podružnici na čast i diku. U ime središnjice Hrvatskog Planinarskog Društva hvalim podružnici Ivančići na njenom ustajnom i poletnom planinarskom djelovanju, a isto taku hvalu izričem i ostalim našim zagorskim podružnicama, koje nisu žalile ni truda ni novca, da što obilnije podupru težak rad svoje posestrime »Ivančice«. Molim sve planinare, da čuvaju i paze to naše mlado čedo, a tebe, dragi seljački narode, molim takodjer, da čuvaš i paziš ovu našu kuću i piramidu, jer što nas više bude ova kuća privlačila u svoje krilo, to ćemo više dolaziti u medjusobni doticaj, koji će biti od koristi i nama i tebi, pa ćemo moći zajednički poraditi oko podizanja i širenja planinarske ideje, koja eto zahvaća sve veće razumijevanje u narodu.

Na koncu, gospodo, neka se otvorenjem ove kuće i piramide otvor i nova epoha u razvoju hrvatskog planinarstva uopće, a naših marnih zagorskih podružnica napose, a u svakoga Hrvata, koji će s piramide gledati na čarne naše Zagorje, neka se probudi još veći smisao i ljubav za ljepote naše domovine Hrvatske. Živili!

U ime »Slovenskog planinarskog društva« čestitao je g. M. Hrovatin hrvatskoj braći na lijepom uspjehu i velikom napretku na planinarskom polju. Velik napredak planinarstva u zadnje vrijeme među Hrvatima i Slovincima ogleda se u činjenici, što su jedni i drugi samo u ovoj godini sagradili deset planinarskih kuća. Gosp. dr. Senjor u svom je pozdravnom govoru naglasio, da je između Hrvatskog Zagorja i panonskih Slovenaca bilo uvijek nekih uzajamnih veza, pa se stoga od srca veseli ovom lijepom uspjehu na najvišem vrhu Zagorja, a osobito mu je draga, što na toj planinarskoj slavi vidi tako ogromni narod. Govorili su još delegati gg. Trstenjak, Šojat, Filić, Šorš i dr. Cividini, koji su se u svojim pozdravima i čestitkama obraćali seljačkom narodu i toplo mu preporučili, da čuva ovu planinarsku kuću kao svoju.

Poslije toga razvila se oko kuće i pred piridotom živahna planinarska i narodna veselica uz pjevanje, glazbu i ples. Cijela je svečanost protekla u punom zadovoljstvu, veselom raspoloženju i bratskom susretanju planinara i seljaka.

4. NOVE MARKACIJE NA IVANČICI

Tri člana »Omladinske sekcije« HPD-a središnjice iz Zagreba, proveli su ili obnovili početkom ljeta ove markacije na Ivančici na inicijativu HPD podružnice »Oštrelj« iz Zlatara:

1. Put iz Budinčine preko Završja Belečkoga na Ivančicu. Iz Budinčine ide samoupravnom cestom preko sela Pažurovec i kraj dvorca Belec pa preko Selnica do Završja Belečkoga (1 sat hoda). Ovdje se kod kapelice odvaja seoski kolni put u selo Hubzija. Tu počinje markacija i vodi kroz sela Degaci i Požgaji. Odavde se nastavlja šumskim kolnikom uz izvor »Cukovec« do Gradinovca (778 m) (dalji 1 sat hoda). Put ide uvalom ispod pitomih brežuljaka i uz potok do nenastanjene šumarske kolibe, ispod koje se nalazi izvrsno vrelo. Od kolibe put zakreće na lijevo i vodi dalje kolnikom, gdje zapravo počinje veći uspon. Obilazi s južne strane visoki brijež »Židovine«, te kroz uvalu »Nižnjak« dolazi najprije na »Mali Mrzljak« i zatim usponom na »Veliki Mrzljak« (oko 1 i pol sata hoda). Tu se sastaju 4 puta: zapadno vodi šumski kolnik na »Črne Mlake« (940 m), s juga dolazi put iz Belca, s istoka iz Završja, a sjevero-zapadno ide na vrh Ivančice. Ispod toga

raskršća ima vrelo, gdje valja uzeti vodu. Put na vrh ide najprije kolnikom, a onda zakreće na lijevo stazom kroz t. zv. Letkovićev jarak do nove planinarske kuće, do koje se uzlazi s južne strane. Nedaleko od kuće na mjestu, gdje je prije 35 godina stajala drvena piramida, nalazi se nova željezna piramida. Cijeli put od Budinšćine do nove planinarske kuće na vrhu Ivančice traje oko 3 i pol do 4 sata hoda; na njemu nema strmina, pa je zato vrlo ugodan. Nedaleko od toga puta (oko 15 min.) ima spilja, koju narod zove »Cingulica«. U nju se čovjek spušta po užetu, a ima dvije dvorane, od kojih je jedna visoka i ima na vrhu otvor, a druga je niža. U blizini ima još jedna t. zv. »Modra spilja«, ali ta je malena.

2. Put iz Zlatara preko Belca uz ruševine Belec-grada na Ivančicu. Iz Zlatara vodi samoupravnom cestom u mjesto Belec, gdje kod crkve Majke Božje Snježne skreće lijevo na seoski kolnik. Markacija počinje kod trgovine g. Škofa i vodi dalje kroz selo, gdje kod kapelice Srca Isusova prelazi u selo Juranštinu. Kolnikom za pola sata hoda dolazi se do sela Hanžeki, gdje markacija skreće na lijevo od kolnika kroz samo selo i za 10 minuta vraća se na kolnik. Nakon jednosatnog hoda dolazi se u uvalu na istočnoj strani ruševine grada Belec i dalje do male livade t. zv. »Gradske njive« s dobrim vrelom, gdje treba uzeti vodu. Ovdje skreće put lijevo na sjevernu stranu ruševine i nakon 10 minuta hoda odvaja se s njega strma staza na ruševinu Belec-grada, u kojem je prilično uščuvan jedan ugao u južnoj kuli visok oko 5 m, i u njem se vide još puškarnice. Od te staze zavija desno kolnik, kojim se nakon hoda od tri četvrt sata dolazi strminom na vrh Belige, odakle se pruža krasan pogled na južnu i zapadnu stranu Zagorja.

Od Belige vodi dalje put na Batinsku glavicu (1027 m), gdje se pruža isto tako krasan vidik. Odavde se put spušta i dolazi za tri četvrt sata na sedlo, na kojem se nalaze »Črne Mlake«.

Markiran je kraći direktni put od »Gradskih njiva« na »Črne Mlake«, koji je prilično strm, isprešijecan t. zv. »rižama« i traje samo oko pol sata hoda. Oko 200 m ispod Črnih Mlaka odvaja se na desno kolnik južnom stranom Ivančice, kojim se za 1 sat hoda dolazi na Veliki Mrzljak. I na Črnim Mlakama se sastaju 4 puta: s juga dolazi direktni put od Gradskih njiva, sa zapada sa Batinske glavice, sa sjevera uspon iz Ivanca, dok na istok vodi staza (oko 40 minuta hoda) do planinarske kuće i piramide. Iz sela Belec je markiran još jedan put na Veliki Mrzljak. Počinje kod pučke škole u Belcu i ide najprije seoskim kolnikom kroz Juraštinu, a zatim šumskim kolnikom zvanim »Med pećinam«, pa traje oko 1 i pol sata hoda do Velikog Mrzljaka.

3. Put od Zlatara preko Lobora na Oštrc (736 m). Iz Zlatara ide samoupravnom cestom do mjesta Lobar, gdje kod pučke škole na desno skreće markirani put seoskim kolnikom i zavija uvalom oko brda, na kojem se nalazi crkva Majke Božje Gorske. Nastavlja se uz potok Bućvu i za 1 sat hoda zakreće strma staza na Oštrc sa zapadne strane, dok se ne dode na kolnik, kojim se dolazi iz Loba preko okolnih sela. Na sastanku tih dvaju putova nalazi se vrelo. Taj se kolnik onda vije oko brda prama sjeveru i s njega na lijevo vodi staza na ruševinu grada Oštresa. — Istim kolnikom vodi dalje na desno stara markacija prema sedlu »Črne Mlake«.

GLAVNE SKUPŠTINE PODRUŽNICA

HPD PODRUŽNICA »STRAHINJŠČICA« U KRAPINI

držala je 8. V. o. g. svoju VI. redovitu glavnu skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. Vilko Mahorić pozdravnim govorom. Tajnik g. I. Kompare podnio je izvještaj o radu podružnice u g. 1928. Članova ima 67, i to 6 utemeljitelja i 61 redoviti član. Na društveni časopis bilo je preplaćeno 13. Zajednički su izleti priređeni na Plitvice i na Sušelj-brijeg, a više manjih u okolne planine. Veći redoviti izleti onemogućeni su time, što su po nedjeljama otvorene radnje te su svi članovi osim 2—3 zaposleni. Markirani su putovi na Brezovicu i Strahinjščicu. — Blagajnički izvještaj iskazuje: primitak D 2597, izdatak D 1044. Prije je koristonosno uloženo D 6.836.49; prema tomu imovina podružnice iznosi D 8.389.39. Tajnički i blagajnički izvještaj, kao i onaj nadzornog odbora, primljeni su s odobravanjem na znanje, te je odboru jednoglasno podijeljena odrešnica. Nato je izabran ovaj novi odbor: predsjednik Vilko Mahorić, tajnik Josip Kompare, blagajnik Mirko Pažur; odbornici: Julija Latinčić, Mirko Hirš; nadzorni odbor: Ivan Plasaj, Ruža Gostl, Branko Latinčić. Po tom je primljen predlog I. Komparea, da se osnuje »putna blagajna«, te je odboru povjerena izradba pravila.

HPD PODRUŽNICA »ZAVIŽAN« U SV. JURJU

držala je 16. VI. svoju prvu redovitu glavnu skupštinu s dnevnim redom: biranje definitivnog odbora. Privremeni predsjednik g. Šime Vidmar pozdravlja sakupljene članove, kojih ima dovoljan broj za stvaranje zaključaka, saopće, da su društvena pravila od g. velikog župana potvrđena, pa moli, da se privremenom odboru dade odrešnica i da se bira novi odbor. Član g. Ivo Samaržija predlaže, da se per acclamationem bira dosadanji privremeni odbor, što svi prisutni članovi prihvataju. Novo izabrani članovi odbora primaju povjerenu im čast i dužnost, našto predsjednik g. Šime Vidmar diže skupštinu i potiče članove na što življiji rad, napose na česte izlete u naš lijepi Velebit. Prema tomu definitivni odbor satavljen je ovako: Predsjednik Šime Vidmar; tajnik Marija Sabljak; blagajnik Malvina Škrgević; odbornici: Ivan Babnik i Ante Rogić; nadzorni odbor: Ivo Samaržija i Vjekoslav Babić.

HPD PODRUŽNICA »BILO« U KOPRIVNICI držala je 26. VI. svoju redovitu glavnu skupštinu, koju je otvorio predsjednik g. Milivoj Somogji kratkim srdačnim pozdravom ističući radost, što ideja planinarstva pokazuje u Koprivnici sve veći uspjeh. Tajnik g. Vladimir Blašković potanko je izvjestio o djelovanju podružnice »Bilo« od njenoga početka do danas i ujedno o poslovanju blagajne mjesto odsutnoga blagajnika g. Mr. h. Josipa Milhofera. Da je život i rad podružnice upućen dobrim pravcем, dokazom je činjenica, da upravo od osnutka njezina broj planinara i uopće interes za turizam u Koprivnici postojano raste. U podružnici ima za sada mala skupina članova (kojih 5—6), koji su upravo gorljivi turisti — alpinisti. Ostali se u glavnom zadovoljavaju lakin nedjeljnim šetnjama i izletima; ali se i kod ovih zamjećuje težnja za planinama i nastojanje, da svoje slobodno vrijeme provedu u prirodi i na bregovima. Zajedničkih većih izleta nije bilo, jer se na poziv uprave za ovakove izlete nije javljao dovoljan broj članova, da bi se mogla uživati zajednička povlastica u vožnji. Posve obratnu sliku pruža aktivnost pojedinih članova, koji su se u manjim skupinama uzverali ne samo na mnoge hrvatske, već i na brojne slovenske planine, i to u Hrvatskoj ove gore: Kalnik, Medvednica, Oštrelj kod Samobora, Velika Kapela (Klek, Bijele Stijene, Bjelolasica), Viševica, Risnjak, Kuželjske stijene s Hajdovom hižom, Zeleni vir;

a u Sloveniji: Julijske Alpe (Triglav, Skrlatica, Stenar, Prisojnik, Mojstrovka, Špik) i Karavanke. Ove su izlete obično poduzimali članovi: Milivoj Somogji, Josip Milhofer (Martulkovu skupinu), Vladimir Blašković i Ervin Šalamon; a sudje-lovali su i ovi: Trstenjak Marija, Vojnović Margita, Vojnović Božo, Savor Ivan i Hirschl Ivan. Svih je izleta bilo 14. Velik je uspjeh zabilježen priredbom pro-pagandne planinarske izložbe o uskrsnim praznicima. To je bila prva planinar-ska izložba u Koprivnici i unatoč skeptičkoj prognozi malodušnih uspjeh je bio nada sve povoljan. O njoj je izišao informativan prikaz u 5. broju »Hrv. Plani-nara« (1929.). Podružnica sada broji 35 redovitih članova; od toga 19 ženskih i 16 muških. Broj preplatnika na »Hrv. Planinar« samo je 7, pa se preporučuje članstvu, da se u što većem broju pretplati na ovaj ilustrirani planinarski časopis. Kod zajedničkih proslava H. P. D-a učestvovala je podružnica, kad god je to bilo moguće, a naročito je bila zastupana po predsjedniku i tajniku pri otvorenju planinarske kuće u Gornjem Jelenju.

Djelovanje blagajne bilo je posve normalno i kretalo se u čednim grani-cama. Osim dobrovoljnih prinosa prigodom izložbe svi se ostali primici osnivaju na redovnim članskim uplatama, a izdaci se odnose na obvezatni prinos središnjici, trošak oko izložbe i upravne potrebe. Prema tomu je stanje blagajne ovakovo: Primitak: Din 2.216.50, izdatak: Din 585.50; ostaje Din 1.631. Od te je svote kori-stosno uložena u Pučkoj štedionici, a prinos od Din 635.30 pripada središnjici kao dio članarine za g. 1928. Po tomu stanje podružnice iznosi Din 995.70. Taj je tajnički i blagajnički izvještaj primljen u cijelosti jednoglasno.

Izvještaj nadzornog odbora čitaju gg. Dragutin Čuković i Božo Vojnović i predlažu skupštini, da se dosadanjem odboru izrazi hvala i podijeli odrešnica, što se prima jednoglasno.

Gdica Evica Lukić predlaže, da se aklamacijom izabere ovaj upravni nadzorni odbor: predsjednik Milivoj Somogji, gradski vijećnik; tajnik Vladimir Blašković, profesor; blagajnik Ph. Mr. Josip Milhofer; odbornici: Šavor Ivan, aps. ing. for., Šalamon Ervin, abiturient; revizori: Dragutin Čuković, svršeni filozof. Slavko Löwy, arhitekt, Božo Vojnović, trgovac. — Taj se predlog jednoglasno prihvata, našto g. predsjednik zahvaljuje na ponovo iskazanom povjerenju, obe-ćavajući i nadalje živo raditi na propagandi turizma u ovom kraju lijepe naše domovine.

HPD PODRUŽNICA »ŽELJEZNA GORA« U ČAKOVCU držala je dne 9. VIII. svoju V. redovitu glavnu skupštinu. Prema izvještaju tajnika u g. 1928. imala je podružnica 52 člana, kao i u godini 1927., a od toga su bila 42 muška i 10 ženskih članova. Društvenih zajedničkih izleta bilo je 8, i to: po dva na Ravnu Goru i Trakoščan, po jedan u Lječilište Klenovnik, Celjsku Koču, Rušku Koču (Pohorje), Jeruzalem (Ormož). Osim toga priređivali su nekoji članovi pojedince ili u društvu nekolicine razne izlete u bližu i daljnju okolicu; a napose se stavilo u dužnost odboru i članovima, da na izletima i u socijalnom saobraćaju agitiraju za planinarstvo i da pobude i među nečlanovima interes za naše lijepe planine, po se i u tome može zabilježiti lijep uspjeh. U tom plemenitom radu oko propagiranja lijepe planinarske ideje napose se odlikuje naš predsjednik g. dr. Cividini kao i neki profesori, koji su priredili više izleta sa većim brojem daka (do 100). Na takovim se izletima drže razna predavanja iz planinarstva i drugih srodnih prirodnih struka, te se na taj način nastojaо pobuditi u omladine mar za prirodne ljepote domovine. Uspjeh je bio vrlo povoljan, te su mnogi đaci nastavili rad svojih profesora o školskim praznicima.

Na molbu naše poseštine »Ravne Gore« u Varaždinu naš drug g. inž. Batis-weiler pošao je na Ravnu Goru kraj Trakošćana, da izmjeri i načini položajni nacrt

zemljišta, koje je g. grof Bombelles poklonio »Ravnoj Gori« kao i onog dijela, koje kani ista podružnice kupiti za gradnju planinarske kuće na vrhu Ravne Gore. Prigodom toga mjerena društvo je priredilo zajedno s »Ravnom Gorom« izlet na tu planinu sa sjajnim razgledom na sve strane. Za kupnju toga zemljišta doznačila je podružnica »Željezna Gora« posestrimi »Ravna Gora« u Varaždinu iznos od D 3.000.

Od planinarskih izdanja raspačavao se »Hrvatski Planinar« u 10 primjeraka i »Vodič na Plitvička jezera«, od kojega je prodano 10 primjeraka. Odbor se bavi mišlju, da u zimskoj sezoni priredi više planinarskih predavanja sa diapositivima.

U novi su odbor izabrani ovi članovi: predspednik dr. Ante Cividini; tajnik Aleksander Polansky; blagajnik Matija Kostić; odbornici: Slavica Bregan, dr. Blaž Ilijanić, Ivica Starčević i Stjepan Wolf; nadzorni odbor: Milan Badanjak, Stjepan Kunštek i Fran Galić.

HPD PODRUŽNICA »ZRIN« U PETRINJI držala je svoju VIII. glavnu skupštinu 17. III. 1929. Upravni odbor, koji je prošle godine izabran na 2 godine, ostaje i ove godine, i to: predsjednik Gabrijel Toplak; tajnik Matija Filjak; blagajnik: Ivan Valenta. Odbornici: Bogomir Stojanović, Ivan Pejaković i Nada Kestler; nadzorni odbor: Matija Mesarić i Franjo Somšek. Podružnica je imala 65 članova. Zajednički izleti su priređivani ponajviše u okolinu, a od daljih ovi: Šamarica—Zrin, Bihać—Plješivica—Plitvice—Rakovica—Slunj—Cetingrad—Topusko, Viševica i Medvedak u Gorskom Kotaru. Pojedini su članovi poduzimali nekoliko većih izleta u Bosnu, Sloveniju, Dalmaciju i dr. Vrlo je uspio bio zajednički izlet HPD-a središnjice sa našom podružnicom »Zrin« i susjednom podružnicom »Gvozd« iz Siska na piramidu kod Hrastovice 29. IV. 1928. Tajnik g. Filjak i odbornik g. Stojanić obnovili su stare markacije te proveli neke nove tako, da su najvažniji objekti u okolini lako pristupačni svakom planinaru i izletniku. Postavljeno je desetak ploča radi lakšeg snalaženja. Ploče, markacije kao i piramida su neoštećene, što je dokaz, da okolišni seljački svijet imade shvaćanja za planinarski rad.

DRUŠTVENE VIJESTI

OTKRIVENI NOVI SPILJI NA PLITVIČKIM JEZERIMA.

Na Plitvičkim Jezerima, koja su izšla na svjetski glas sa svojih jedinstvenih prirodnih nadzemnih ljepota, otkrio je nedavno ing. Ante Premužić, šum. inspektor na Sušaku, četiri nove prekrasne spilje, koje prema njegovu opisu u »Jutarnjem Listu« (1. IX. 1929.) sjajno dopunjaju vanredno prirodno bogatstvo toga čarobnog kraja. Dosad je bila poznata spilja Šupljara i niz spilja na Labudovcu, gdje je tek u ovoj sezoni otvorena općinstvu nova prekrasna podzemna pećina. Nove četiri spilje, kojih dosada posjetiocci nisu vidjeli, mogu se po bogatstvu spiljskog ukrasa takmiti sa najljepšim dosada poznatim Plitvičkim spiljama, a neke su pravi spiljski biseri, pa će biti, kad se preko zime izgrade udobni prilazi, nove plitvičke atrakcije i senzacije prvoga reda. Ima u njima dvorana, u kojima se sve ljeska od bisernog sjaja; ima zakutaka sa sigama, koje su nalik na božićno drvce, okićeno svjećicama i bijelim snijegom; ima izvajanih i izrezbarenih stupova visokih 6—7 metara. U jednoj od njih nalaze se krasni dvori Vile Jezerkinje, kojih je tek predoblje dosad bilo poznato. Veličanstveni portal spilje Golubnjače veličajno je

i dostoјно predvorje podzemne palače od sedam bogatih dvorana, okičenih zastorima, baldahinima, stabaljem i grmljem, na koje pao bijeli snijeg, protkan svjetlucavim biserjem i raznoboјnim dragim kamenjem.

Četvrta špilja, koju je nedavno otkrio nadlugar Tomo Kostelac u najvećnjem sklopu plitvičkih divota kod Sastavaka, prebogata je spiljskim uresima. U njoj ima naročito zanimljivih spiljskih detalja, a prava je senzacija okamenjeno korjenje jedne biline.

No u podzemlju Plitvičkih Jezera ima osim dosada poznatih i rečenih četiriju novih spilja još mnogo sličnih dvorana. Ali ove će se moći općinstvu otvoriti tek onda, kada se namjeste spiljski čuvari, da obrane spiljsko biserje od posjetilaca, koji još uvijek ne osjećaju, da čine neoprostivi grijeh, kada razaraju čarobne umjetnine, koje je priroda tisućjećima stvarala.

NOVI PLANINARSKI PUT RUDOPOLJE — PLITVIČKA JEZERA. Gosp. ing. Ante Premužić, koji je ove godine izradio načrt za regulaciju Plitvičkih Jezera, prošle je godine dao postaviti na jezerskim stazama nove putokazne ploče, a nedavno je izveo novi planinarski put od stanice Rudopolje prema Plitvičkim Jezerima. Trasa se potpuno razlikuje od dosadašnje i kraća je; izvedena je ravno preko hrpta od Rudopolja i ide gotovo neprestano šumom, tiče kao i prije Borić Selište i izlazi na istom mjestu (k. 851) na cestu u Sužanskoj drazi. U kamenitim dijelovima put je posut zemljom i pijeskom, da bude udoban za prolaz, a na raskršćima je označen bojom.

PIRAMIDA NA PLJEŠIVICI novo je ošrena i popravljena brižnim nastojanjem HPD-a podružnice »Japetić« u Samoboru. Jedanput je ošrena temeljnom bojom, a preko ove dva puta sivom uljenom bojom onako, kako je to učinjeno na sljemenskoj piramidi. Željezni dijelovi, koji se nalaze pod zemljom, otkopani su i temeljito ošrena, da ih ne hvata rda. Otkinuti željezni dijelovi i pritke nanovo su prikovani. Ove je radnje solidno izveo domaći obrtnik i planinarski drug Vrbanić pod nadzorom društvenog odbora. Nakon dovršenih radnja HPD podružnica »Japetić« priredila je u subotu 7. IX. izlet na Plješivici i tom se prigodom članovi uvjeriše, da su sve radnje izvedene besprikorno.

POPRAVAK MESIĆEVE KUĆE NA JAPETIĆU. HPD podružnica »Japetić« u Samoboru dala je nedavno Mesićevu planinarsku kuću na brdu Japetić na novo potpuno popraviti i urediti. Vrata i prozori ošrena su uljenom bojom, stijene s unutarnje strane okrećene, peć namještena, popravljena i metnute nove cijevi za odvod dima. Postavljena su 4 kreveta, koji su na novo ošrena i snabdjeveni novim slamnjačama i jastucima. Na prozore su s vanjske strane metnuti novi drveni kapci, čime je kuća bolje zaštićena protiv vjetra i kiše. Krov je popravljen, metnuta su nova vrata na ulazu tavana. Sve je priredjeno za jesensku i zimsku sezonu, pa se planinari i izletnici mogu za nevremena skloniti u kuću. Ključ od kuće mogu planinari i izletnici mogu za nevremena skloniti u kuću. Ključ od kuće mogu planinari dobiti uz predočenje iskaznice kod čuvara, u baraki nedaleko od Mesićeve kuće kraj žične željeznice, gdje ga imadu kod odlaska opet predati.

NOVE MARKACIJE

NOVE MARKACIJE U SAMOBORSKIM GORAMA. HPD podružnica »Japetić« u Samoboru markirala je ponovo dva puta: 1. put na piramidu na Plješivici, i to iz Samobora preko sela Tepci — Cerje — Kotari i preko Okičke Poljanice na sam vrh, pa preko Plješivičke Poljanice do planinarskog skloništa na Prekrizju; — 2. put na Stojdragu iz Samobora uz

potok Ludvič do mjesta Grdanjci, a dalje cestom do sela Gabrovice (gostione Severović), gdje će se postaviti putokazna ploča, jer je put dalje markiran kroz šumski Gaj i poljske putove sve do Stojdrage. Na jednaki su način postepeno markirani ostali putovi svake nedjelje u ljetnoj sezoni. Time će se znatno olakšati planinarenje gradskim izletnicima u Samoborskom kraju, koji je pun prirodnih krasota i osobito zgodan za ljetne i zimske izlete.

OBNOVLJENE I NOVO PROVEDENE MARKACIJE NA SNJEŽNIK (1506 m) I NA VEL. DRGOMALJ (1153 m). U prvoj nedjelji mjeseca lipnja provela je HPD podružnica »Velebit« na Sušaku prema svome ovogodišnjem bogatom programu markacija ova tri markacije:

a) **V e l i k i D r g o m a l j** (1153 m). Markacija počinje iz Delnica u Gorskome Kotaru od mjesne crkve lijevo prema Fingerovoju pilani, a odavle dvadesetak koraka sjevernije kraticom, koja vodi na cestu. Kojih 20 minuta hoda markacija se nastavlja cestom, a zatim kreće šumskim kolnikom na desno u pravcu prema sjeveru na sam vrh. Ova markacija provedena je crtama crvenom i bijelom bojom.

b) **S n j e ž n i k** (1506 m). Da se stigne do početka ove markacije, ide se iz Sušaka Lujzinskom cestom preko mjesta Čavli i Soboli i dalje Grobničkim poljem do naselja Kikovica. Od Kikovice nastavlja se cestom kojih 200 metara do početka markacije, gdje se ostavlja Lujzinska cesta i siječe markiranim kraticama prema selu Kamenjak. Kod sela Kamenjak prelazi se preko Lujzinske ceste i nastavlja se prema sjeveru starom rimskom cestom na Platak (1111 m). Od Platka produžuje se istom cestom kojih 20 časaka hoda, gdje se ostavlja rimska cesta i siječe lijevo šumskim nogostupom u smjeru sjevero-zapada do samoga vrha. Markacija provedena je kružnicama crvenom i bijelom bojom.

c) **O d P l a t k a — n a Š u m s k u c e s t u J e l e n j e G o r n j e — L a z a c** kao najudobniji i najkraći spoj Risnjaka sa Platkom. Markacija ide od same lugarnice u Platku ravno u šumu u smjeru prema istoku u trajanju od 1 sata hoda. Markacija provedena je crtama crvenom i bijelom bojom.

SADRŽAJ: Dr. I. Krajač: III. Turističko otvaranje Velebita (str. 221.). — Prof. Đuro Szabo: Spomenici prošlosti Hrvatskog Zagorja (s 5 slika, str. 226.). — Josip Pasarić: Na Ivančici (I. Prirodne ljepote i znamenitosti; II. Planinarski rad; III. Planinarska slava; IV. Nove markacije) (sa 4 slike; str. 234.). — Glavne skupštine podružnica: 1. HPD »Strahinšćica« u Krapini (str. 246.); »Zavižan« u Sv. Jurju (str. 246.); 3. »Bilo« u Koprivnici (str. 246.); 4. »Željezna Gora« u Čakovcu (str. 247.); 5. »Zrin« u Petrinji (str. 248.). — Društvene vijesti: Otkriće novih spilja na Plitvičkim Jezerima (str. 248.). — Novi planinarski put Rudopolje. — Plitvička Jezera (str. 249.). — Piramida na Plješivici (str. 249.). — Popravak Mesićeve kuće na Japetiću (str. 249.). Nove markacije: Nove markacije u Samoborskim gorama (str. 249.). — Obnovljene i novo provedene markacije na Snježnik i na Vel. Drgomalj (str. 250.).

»Hrvatski Planinar« izlazi 10 puta na godinu: pretplata stoji godišnje D 50 (za dake i naučnike D 40; za inozemstvo D 70. — Pretplatu, reklamacije, rukopise i fotografije prima HPD središnjica u Zagrebu, Dolac broj 1. Odgovorni urednik: prof. Josip Pasarić, Ulica kraljice Marije 20. — Izdavač »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u Zagrebu. — Tisak »Tipografije« d. d. Zagreb, Preradovićev trg 9. — Za tiskaru odgovara I. Ivanković, Zagreb, Selska c. 39.

PLANINSKI IZLETI

Kod planinskih izleta mnogo nam brige zadaje opskrba zgodnom hranom. Takva hrana mora se brzo i lako prirediti, zapremati mali prostor, imati ugodan okus i veliku hranivu vrijednost, a kod toga biti lako probavljiva. Time što hrana ne unosi u tijelo nepotrebne sastojine, biti će rad probavnih organa olakšan, pa će tijelu ostati na raspoloženje više energije za vanjsku djelatnost.

OVOMALTINE, koja odgovara svima ovim zahtjevima je zato najpodesnija hrana, pa je stoga osobito omiljena medju planinarima.

OVOMALTINE

je najbolji izvor snage

Dobiva se svugdje uz cijenu od Din **18·50** po kutiji

Tražite besplatni uzorak, pozivajući se na taj list od

Dr. A. WANDER D. D., ZAGREB

PREGLEDNIK SVRATIŠTA I GOSTIONA

CELJE

Hotel »Union« (Celjski dom) vis-a-vis kolodvora, 25 soba sa 36 postelja.

DUBROVNIK II. (GRUŽ)

Grand Hotel »Petka«. Uz pristanište brzih parobroda; 5 minuta hoda. Planinari uz predočenje iskaznice sa plaćenom članarinom za tekuću godinu 10% popusta.

GRAČAC

Svratište »Belobrk« (vlas. Jure Belobrk) kbr. 31., od kolodvora udaljeno 2 km. Planinari 10% popusta prigodom noćenja, na jelu i pilu.

GUŠTANJ-KOTLJE

Ljetovalište »Rimski vrelec« (Ana Nešić). Od kolodvora udaljeno 3 km. Planinari 10% popusta.

JEZERSKO

Svratište »Kazino« (Marija Offner). Od želj. postaje Kranj 29 km. Auto-veza. 21 soba.

KORČULA

Hotel »de la Ville« (Mina Odak). Na obali uz pristanište parobroda. Planinari 15% popusta na cijeni sobe i hrani (od 1. XI. do 31. III.)

KRANJSKA GORA

Hotel »Slavec« (vlast. L. M. Zore) kbr. 22. Od kolodvora 1 minuta. 20 soba sa 38 postelja.

KRAPINA

Hotel »Central« (Draga ud. Gre-gurović). Restauracija i kavana. Od kolodvora 10 minuta. 15 soba sa 22 postelje. Planinari 10% popusta prigodom noćenja.

KRK (na otoku Krku)

Hotel »Jugoslavija« (M. Festini). Na obali kbr. 388. Parobrodarsko pristanište. 25 soba sa 60 postelja. Planinari 10% popusta prigodom noćenja.

RAB

Pension Batistić (M. Kastelić), na obali. Parobrod pristaje pred kućom. Za planinare snižena pensija na 55 Din.

SAMOBOR

Hotel i restauracija »Lavica«, Lividiceva ulica 5, kraj Glavnog trga.

SPLIT

Hotel »Slavija«. Planinari na sobama 10%, kod jela 15% popusta. U turističkoj sobi 6 postelja; zajedno sa obskrbom 75 D po osobi. Za uporabu te sobe potrebna prijava 8 dana unaprijed.

Na Novoj Obali. Kavana i restauracija (Ivo Pejković). Na pristaništu svih parobroda. Vlastita garderoba. — Planinari 10% popusta na hrani. U grupama preko 15 lica, 20% popusta.

„Hotel Salona“. Planinarski ležaji za članove HPD Din 15—.

STARIGRAD (kod Senja)

Gostiona Vinko Babić kbr. 78. Od parobrodarske stanice 20 koraka. Planinari na svemu popust.

SUŠAK

Park Hotel Pećine, tik uz more. Od kolodvora 10 minuta. Planinari 10% popusta kod noćenja, na jelu i pilu.

ZAGREB

Svratište „Imperial“ Kaufman) Fran-kopanska ulica 8. Za članove našeg društva 10% popusta.

Naznačeni popusti samo uz predočenje društvene iskaznice!